

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Realizace průřezových témat v primárním vzdělávání

Diplomová práce

Autorka:	Martina Hašková
Studijní program:	M 7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Vedoucí práce:	PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Hradec Králové

2018

Zadání diplomové práce

Autor: Martina Hašková

Studium: P13504

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Název diplomové práce: **Realizace průřezových témat v primárním vzdělávání**

Název diplomové práce AJ: Realization of section topics in primary education

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je zjistit způsoby realizace průřezových témat v primárním vzdělávání. Teoretická část práce nejprve seznamuje s jednotlivými průřezovými tématy, poté poukazuje na možné způsoby realizace, na metody výuky a didaktické pomůcky, přičemž prezentuje aktuální nabídku metodických materiálů a webových portálů. Obsahem empirické části práce je dotazníkové šetření v řadách učitelů, jehož cílem je zjistit nejčastější způsoby realizace průřezových témat, volené metody, formy výuky a užívání metodických materiálů. Výsledkem diplomové práce bude návrh her a aktivit k realizaci průřezových témat v primárním vzdělávání.

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Iva Košek Bartošová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 26.5.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Podpis

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat PhDr. Yvetě Pohnětalové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce.

Anotace

HAŠKOVÁ, Martina. *Realizace průřezových témat v primárním vzdělávání*. [Diplomová práce]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 109 s.

Cílem diplomové práce je zjistit způsoby realizace průřezových témat v primárním vzdělávání. Teoretická část práce nejprve seznamuje s jednotlivými průřezovými tématy a poukazuje na možné způsoby realizace, na metody výuky a didaktické pomůcky, přičemž prezentuje aktuální nabídku metodických materiálů a webových portálů. Obsahem empirické části práce je dotazníkové šetření v řadách učitelů, jehož cílem je zjistit nejčastější způsoby realizace průřezových témat, volené metody, formy výuky a užívání metodických materiálů. Výsledkem diplomové práce je návrh her a aktivit k realizaci průřezových témat v primárním vzdělávání.

Klíčová slova: průřezová témata, metody výuky, formy výuky, realizace, návrh her a aktivit

Annotation

HAŠKOVÁ, Martina. *Realization of section topics in primary education*. [Diploma Dissertation]. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 109 pp.

The goal of diploma theses is to find ways of realization section topics in primary education. The theoretical part gets to know with particular sectional topics at first, then it points on ways of realization, on methods of education and didactic aids, whereas it presents actual offer methodical materials and web portal. The content of empirical part are questionnaires with many teachers, which goal is to find the most frequent ways of realization section topics, voted method, form of education and using methodical materials. The consequence of diploma theses will be draft with games and activities for realization section topics in primary education.

Keywords: section topics, methods of education, didactic aids, realization, draft games and activities.

Obsah

Úvod.....	9
1 Rámcový vzdělávací program	10
1.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	11
2 Průřezová témata	14
2.1 Osobnostní a sociální výchova.....	15
2.1.1 Didaktické (metodické) materiály.....	16
2.2 Výchova demokratického občana.....	17
2.2.1 Didaktické (metodické) materiály.....	18
2.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.....	18
2.3.1 Didaktické (metodické) materiály.....	19
2.4 Multikulturní výchova.....	20
2.4.1 Didaktické (metodické) materiály.....	21
2.5 Environmentální výchova.....	22
2.5.1 Didaktické (metodické) materiály.....	24
2.6 Mediální výchova.....	24
2.6.1 Didaktické (metodické) materiály.....	25
2.7 Implementace do výuky.....	26
2.8 Didaktické (metodické) materiály obecně.....	27
2.9 Důmy.....	27
2.10 Průřezová témata v učebnicích.....	28
3 Výukové prostředky.....	30
3.1 Organizační formy výuky.....	30
3.1.1 Klasifikace organizačních forem výuky.....	31
3.2 Výukové metody.....	34
4 Klíčové kompetence.....	38
4.1 Klíčové kompetence žáka.....	38
4.2 Klíčové kompetence učitele.....	40
5 Výzkumné šetření.....	43

5.1 Interpretace výsledků.....	44
5.2 Shrnutí.....	53
5.3 Diskuze výsledků.....	55
Závěr.....	58
Literatura.....	59
Seznam příloh.....	63

Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na způsob realizace průřezových témat na 1. stupni základních škol. Cílem práce je zjistit, jakým způsobem učitelé vyučují průřezová témata. Jaké využívají metody a formy výuky a didaktické materiály.

Téma této diplomové práce jsem volila pro její ne příliš velkou informovanost, i když v rámcovém vzdělávacím programu se průřezová témata již delší dobu vyskytují, a nízkou realizaci průřezových témat ve výuce. Také pro možnost pomoci učitelům s jejich realizací. Zajímalo mě, jak učitelé průřezová témata realizují, jaké formy, metody a materiály ve výuce využívají. Chtěla jsem také zjistit, z jakého důvodu učitelé dané metody využívají. Výsledek dotazníkového šetření nám může ukázat nejen jak učitelé průřezová témata realizují, ale také z jakého důvodu.

Obsah diplomové práce je zaměřen na jednotlivá průřezová témata, možné publikace k nim a realizaci průřezových témat učitelů na 1. stupni základních škol. První kapitola se zaměřuje na rámcový vzdělávací program, který je pro tuto diplomovou práci stěžejní. Další kapitola teoretické části popisuje jednotlivá průřezová témata. U každého průřezového tématu se nachází publikace, ve kterých můžeme najít inspirace a mohou některým učitelům usnadnit výuku. Třetí kapitola se zaměřuje na výukové prostředky (výukové formy a výukové metody) a čtvrtá kapitola na klíčové kompetence jak žáka, tak i učitele.

V praktické části jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření, které bylo zaměřené na realizaci průřezových témat. Tyto dotazníky vyplňovali učitelé z 1. stupně základních škol. Na začátku praktické části diplomové práce se nachází vlastní šetření s cílem, metodou a průběhem šetření. V závěru této práce je vyhodnocení odpovědí učitelů. Jednotlivé přílohy obsahují zdroje inspirací, dotazník a návrh aktivit na výuku průřezových témat na 1. stupni základní školy.

1 Rámcový vzdělávací program

Tato kapitola se věnuje rámcovým vzdělávacím programům obecně a dále je více rozpracován Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Tento program je stěžejní pro problematiku, kterou se v této práci zabývám, tedy průřezová témata, která se v tomto programu nacházejí a určují podmínky pro výuku.

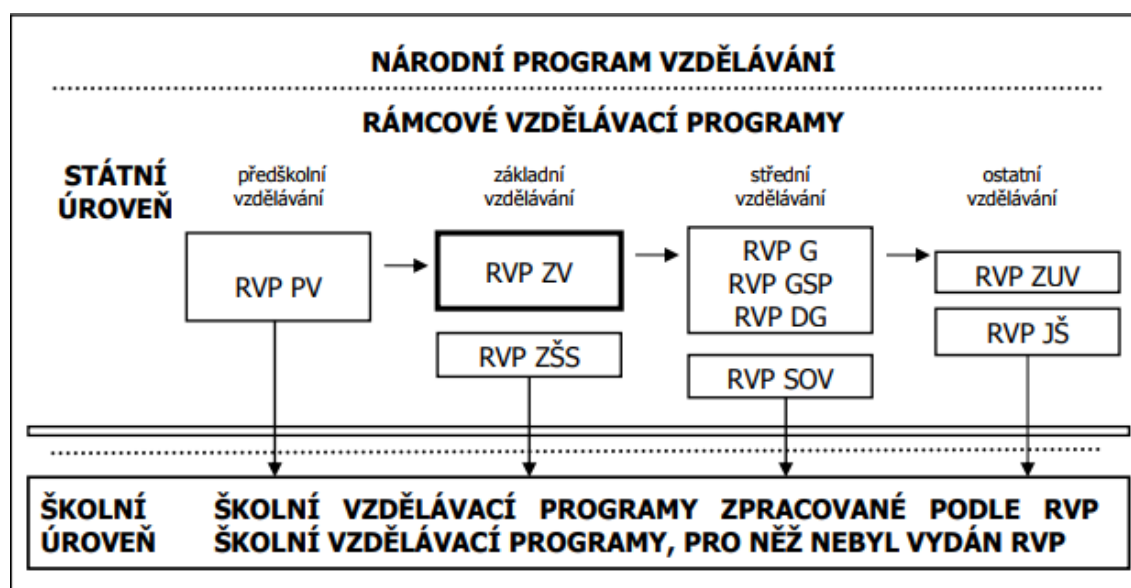
Rámcový vzdělávací program tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Tento program byl zaveden zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, odborném a jiném vzdělávání neboli školským zákonem.

Jednotlivé rámcové vzdělávací programy jsou tvořeny pro různé druhy vzdělání. Tyto programy musejí být také upravovány. Úpravy zajišťují příslušná ministerstva s pomocí odborníků vědy a praxe, včetně pedagogiky a psychologie. Programy, které budou stěžejní pro tuto práci, jsou upravovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). První program, který zmíním, je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Na tento program navazuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Dále máme rámcové vzdělávací programy pro gymnázia, střední odborné vzdělávání a mimo jiné také pro speciální vzdělávání (Školský zákon, 2017).

Rámcové vzdělávací programy mají také svou formu a konkrétní obsah. V jednotlivých rámcových vzdělávacích programech tedy najdeme konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Konkrétně v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání najdeme i vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. (Školský zákon, 2017)

1.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Pro účely této diplomové práce se budu opírat převážně o Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Tento program je určen pro první stupeň základní školy. Navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání poté navazuje například Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání nebo pro gymnázia.

Obr. 1 – Národní program vzdělávání

Zdroj: RVP ZV, 2017

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vstoupil v platnost roku 2005. Podle tohoto vzdělávacího programu se vzdělávají žáci ve všech běžných základních školách. Program má celkem 4 části (RVP ZV, 2017):

- Část A – vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů.
- Část B – charakteristika základního vzdělávání.
- Část C – pojetí a cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti, průřezová témata, rámcový učební plán.
- Část D – vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání žáků mimořádně nadaných, materiální, personální, hygienické, organizační a jiné

podmínky pro uskutečňování RVP ZV, zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školního vzdělávacího programu.

Cíle základního vzdělání

Vše, co se nějakým způsobem dotýká vzdělávání musí mít své cíle. Tyto cíle má i rámcový vzdělávací program. „*Má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání*“ (RVP ZV, 2017, s. 12).

Cílů v tomto programu je velké množství už jen z toho důvodu, že základní vzdělávání poskytuje žákům všeobecný rozhled a základy, které by každý měl ovládat. Také je připravuje na další vzdělávání a celkově usnadňuje vstup do dalších fází života. Usiluje se tedy o osvojení strategie učení a motivování pro celoživotní učení. Zejména motivace je u žáků základního vzdělávání velice důležitá pro další studium na středních školách a učilištích. Pro budoucí zaměstnání je určité důležité tvořivé myšlení, logické uvažování a řešení problémů, účinné a otevřené vedení komunikace, rozvíjení spolupráce, ale také respektování práce a úspěchů vlastních i těch druhých. V současné době aktuální je rovněž rozvoj schopnosti žáků nejen uplatňovat svá práva, ale také naplňovat své povinnosti. V praxi se mnohdy bohužel ukázalo, že žáci spíše znají svá práva, ale povinnosti již tolik nenaplňují. V dnešní době je také aktuálním tématem příroda. Jedním z cílů je proto rozvíjení vnímavosti a citlivého vztahu k lidem, prostředí i k přírodě. Snahou je také vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi. Tento cíl je podle mého názoru s ohledem na aktuální společenské problémy jeden z nejdůležitějších (RVP ZV, 2017; Kratochvílová, 2004).

Vzdělávací oblasti

Obsah základního vzdělávání je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Všechny oblasti jsou v úvodu vymezeny. Nachází se zde i návaznost mezi obsahem 1. a 2. stupně základního vzdělávání. Poté navazujeme na cílové zaměření vzdělávací oblasti, tedy k čemu je žák veden, aby dosahoval klíčových kompetencí. Vzdělávací oblasti jsou rozděleny na vzdělávací obory, jejichž obsah je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Dále je členíme na 1. období (1.–3. ročník) a 2. období (4.–5. ročník). Očekávané výstupy mají činnostní povahu, jsou prakticky zaměřené, využitelné v běžném životě a ověřitelné.

Učivo je prostředek k dosažení očekávaných výstupů. Je školám doporučené (RVP ZV, 2017, s. 18).

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV, 2017, s. 18) vymezuje tyto vzdělávací oblasti, které jsou tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk).
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace).
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie).
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět).
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství).
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis).
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova).
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova).
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce).

2 Průřezová témata

Tato kapitola se věnuje jednotlivým průřezovým tématům a jejich implementacím do výuky. Také se zaměřuje na učebnice, které jsou na trhu a v nichž se průřezová témata vyskytují a je proto možné je ve výuce využít. V době masové komunikace, internetu a informačních technologií se nesmí samozřejmě zapomenout na webové portály s nápady učitelů z praxe, kde můžeme najít mnoho zajímavých námětů k jednotlivým průřezovým tématům. V neposlední řadě se kapitola zaměří na možné didaktické materiály, které by se mohly také v hodinách na toto téma využít. Zdroje těchto materiálů (knižní publikace, internetové odkazy) k jednotlivým průřezovým tématům pro lepší přehlednost přikládám v příloze č. 1.

Průřezová témata jsou součástí rámcového vzdělávacího procesu. Je tedy povinností každé školy všechna průřezová témata, která jsou uvedena, zařadit do vzdělávání. Je pouze v kompetenci školy a na jejím školním vzdělávacím programu, ve kterých ročnících a jakým způsobem zařadí průřezová témata do vyučování. Všechny okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Jsou to *„okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot“* (RVP ZV, 2017 s. 126).

Především zdůrazňují multikulturní, demokratický, globální a proevropský aspekt vzdělávání. Dále také přispívají k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji každého žáka, získávají potřebnou vybavenost pro „život s médii“, respekt k životnímu prostředí a vědomí nutnosti jeho ochrany (Pastorová, 2009). Na prvním stupni základní školy se setkáme s šesti průřezovými tématy. Jedná se o osobnostní a sociální výchovu, výchovu demokratického občana, výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchovu, environmentální výchovu a mediální výchovu.

2.1 Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní a sociální výchova se orientuje nejen na subjekt, ale také na objekt. Má praktické a každodenní využití v běžném životě. Je orientovaná na osobnost každého žáka, jeho zvláštnosti a potřeby. „*Specifikou je, že se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žákovská skupina a stávají se jím více či méně běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu*“ (RVP ZV, 2017, s. 126). Toto průřezové téma máme možnost zrealizovat, zařadit v rámci velkého množství vzdělávacích oblastí. Přínosů této výchovy je mnoho. Jedná se o oblast vědomostí, dovedností a schopností, vede k porozumění jak sobě, tak druhým, pomáhá utvářet dobré vztahy ve třídě i mimo ni, nebo také umožňuje získat sociální dovednosti pro složité situace a jejich řešení. Také máme oblast postojů a hodnot, kde toto průřezové téma pomáhá k uvědomění si hodnoty spolupráce a pomoci, hodnoty různosti lidí, jejich názorů a mravních rozměrů různých způsobů lidského chování. Musíme také zmínit, že napomáhá prevenci sociálně patologických jevů a způsobů chování, které jsou škodlivé (RVP ZV, 2017).

Tematický okruh Osobnostní a sociální výchova je rozdělen do tří částí. Jedná se o osobnostní rozvoj, sociální rozvoj a mravní rozvoj. **Osobnostní rozvoj** se zaměřuje na schopnost poznávání, sebepoznání, sebepojetí nebo také psychohygienu a kreativitu. Do **sociálního rozvoje** zařazujeme poznávání lidí, mezilidské vztahy nebo kooperace a kompetice. Do **morálního rozvoje** patří řešení problémů, rozhodování, hodnoty, postoje a praktická etika (RVP ZV, 2017).

Hlavním cílem této výchovy je rozvíjet praktické životní dovednosti. Nejefektivnější je v případě, pokud se držíme zásad praktičnosti, propojení se životem žáků, provázení a zacílení. S tématy se žáci setkávají nejideálněji pomocí praktických situací. Osobnostní a sociální výchova má být „*vyučována nejen s použitím kognitivně-verbálních postupů, ale též postupů behaviorálních, senzoricko-motorických a percepčních, situačních, zkušenostních, performačně-dramatických apod.*“ (Valenta, 2013, s. 74). Učitel by se neměl dostat do role tzv. odborníka. Tato výchova by se potom minula se zásadou provázející. Nesmíme ale opomenout správné dodržování základních pravidel chování a,

pokud využíváme skupinové práce, tak samozřejmě i chování ve skupinách. Jako poslední zásadu máme zacílenost. I u tohoto tématu je zapotřebí si určit a správně formulovat dosažitelné cíle (Srb, Švec, 2007).

Valenta (2006, in Michalová, Pešatová) doporučuje včlenění osobnostní a sociální výchovy do vyučování mimo jiné také využitím v různých školních situacích nebo uplatněním témat prostřednictvím efektivního chování a jednání učitelů.

2.1.1 Didaktické (metodické) materiály

Pro tato průřezová témata existuje velké množství různých materiálů s aktivitami. Setkáme se s materiály, které jsou zaměřené na rozvoj určité části osobnostní a sociální výchovy, nebo s publikacemi obecnými. Občanské sdružení Projekt Odyssea vydalo v roce 2007 **Lekce OSV**. „*Ke každému očekávanému výstupu patří jedna lekce OSV. Jedná se o příručku, o kterou se učitelé mohou opřít, když se snaží rozvíjet vybranou osobnostní, sociální nebo etickou schopnost ve výuce*“ (Srb, Švec, 2007, s. 27). Občanské sdružení vytvořilo a aktuálně nabízí 27 těchto lekcí, které jsou volně ke stažení na jeho webových stránkách. Jako poslední metodický materiál nabízí občanské sdružení **Čítanku OSV**. Jedná se o soubor 22 textů, které jsou zaměřené opět na určitou oblast Osobnostní a sociální výchovy. Polovina je určena pro 1. stupeň. Po přečtení a položení otevřených otázek, které jsou součástí, si žáci uvědomí, co už o tématu vědí, a formulují, co by se chtěli dozvědět. Poté následují aktivity zaměřené na rozvoj zvolených osobnostních zdatností či sociálních dovedností, které jsou také součástí textu (Srb, Švec, 2007). V publikaci **Kdo jsem, jaký jsem** od Petra Kříže se nachází zásobník 36 her a aktivit k podpoře sebepoznání a sebepojetí, které je součástí Osobnostní a sociální výchovy. Dalších takových publikací, které jsou zaměřené pouze na určité osobnostní zdatnosti nebo dovednosti, je obrovské množství a v knihovnách jich najdeme opravdu hodně. Základní škola a mateřská škola Křenová v Brně vydala **metodický materiál** k Osobnostní a sociální výchově, kde se nachází velké množství námětů. **Petr a jeho příběhy** je kniha, která je primárně určená pro ty, kteří pracují s dětmi s Aspergerovým syndromem. Avšak nachází se zde praktické sociální příběhy přímo ze života, které by se daly využít i na prvním stupni základní školy. Jako poslední publikaci bych zmínila **Hlemýžď to zvládá – zvládneme to také**. Jedná se o soubor pracovních listů a

metodickou příručku k podpoře průřezového tématu osobnostní a sociální výchova na prvním stupni základních škol.

2.2 Výchova demokratického občana

Toto průřezové téma má mezioborový, a hlavně multikulturní charakter. „*Představuje syntézu hodnot, a to spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti, v konkrétní rovině pak především rozvoj kritického myšlení, vědomí svých práv a povinností a porozumění demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů*“ (RVP ZV, 2017, s. 93). Výchova demokratického občana by měla žáka vybavit základní občanskou gramotností. Například respektem k druhým, vědomím svých práv a povinností, svobod a odpovědností a také zásadami slušné komunikace s demokratickým způsobem řešení.

Abychom mohli toto téma rozvíjet, můžeme využít nejen jednotlivé tematické okruhy, ale hlavně zkušenosti a prožitky žáků. K rozvíjení můžeme využít také atmosféru vlastní třídy. Lze říci, že úplně první možností rozvíjení tohoto tématu je v prvních dnech školy využití tvorby třídních pravidel. Žáci o pravidlech společně diskutují, musejí se rozhodnout, která pravidla jsou ta nejdůležitější. Tato pravidla by měli také všichni dodržovat. Nejčastěji se zařazuje do vzdělávací oblasti Člověk a společnost nebo Člověk a jeho svět. K těmto tématům má Výchova demokratického občana nejbliže.

Přínosy v oblasti vědomostí, dovedností a schopností jsou například vedení k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod, pochopení významu řádu, pravidel a zákonů a celkově fungování společnosti nebo také v prohloubení empatie, spravedlivého posuzování a schopnosti aktivního naslouchání. Oblast postojů a hodnot vychovává k úctě k zákonům, rozvíjí disciplinovanost a sebekritiku nebo rozvíjí a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska v pluralitě názorů (RVP ZV, 2017).

Průřezové téma Výchova demokratického občana tvoří 4 tematické okruhy, a to **Občanská společnost a škola**, kam patří demokratická atmosféra a vztahy ve škole, způsoby uplatňování demokratických principů a hodnot, spolupráce školy se správními orgány a institucemi v obci. Další okruh se nazývá **Formy participace občanů**

v **politickém životě**, kam můžeme zařadit volební systémy a demokratické volby a politika, obec jako základní jednotka samosprávy státu nebo společenské organizace a hnutí. Okruh **Občan, občanská společnost a stát** rozvíjí odpovědnost člena společnosti, učí přijímat odpovědnost za své postoje a činy, znát Listinu základních práv a svobod, práva a povinnosti občana, základní principy a hodnoty demokratického politického systému nebo principy soužití s minoritami. Poslední tematický okruh se nazývá **Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování**, sem patří demokracie jako protiváha diktatury a anarchie, principy demokracie, význam ústavy nebo demokratické způsoby řešení konfliktů a problémů v osobním životě i ve společnosti (RVP ZV, 2017).

2.2.1 Didaktické (metodické) materiály

Vzdělávací šanon **Politeia** pracuje s průřezovými tématy výchova demokratického občana a osobnostně sociální výchova. Nachází se zde metodika pro učitele, pracovní listy pro žáky i animované příběhy na DVD či v komiksech. Je spíše určená pro žáky druhého stupně základních škol, avšak dá se využít i na prvním stupni. **Výuka demokracie** je sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství. Tato příručka v sobě ukrývá aktivity, které jsou přizpůsobitelné pro různé věkové skupiny.

2.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech „podporuje globální myšlení a mezinárodní porozumění a jako princip prostupuje celým základním vzděláváním. Podstatnou součástí evropské dimenze je výchova budoucích evropských občanů jako zodpovědných a tvořivých osobností, schopných v dospělosti mobility a flexibility v občanské a pracovní sféře i v osobním životě“ (RVP ZV, 2017, s. 130). Žáci se seznámí s perspektivami života v evropském a mezinárodním prostoru. Toto téma se dá zařadit do mnoha vzdělávacích oblastí. Je to například oblast Člověk a jeho svět, Člověk a společnost nebo i oblast Jazyk a jazyková komunikace.

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností nabízí toto průřezové téma následující přínosy. Rozvíjí a integruje základní vědomosti pro porozumění sociálním a kulturním

odlišnostem mezi národy, prohlubuje základní vědomosti pro pochopení struktury a funkcí organizací, rozšiřuje dovednosti pro orientaci v evropském prostředí, seberealizaci a řešení reálných situací nebo vede k poznání a pochopení života a díla významných Evropanů a iniciuje zájem žáků o osobnostní vzory. V oblasti postojů a hodnot pomáhá překonávat stereotypy a předsudky, kultivuje postoje k Evropě jako vlasti a ke světu jako globálnímu prostředí života nebo podporuje pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám (RVP ZV, 2017).

Průřezové téma *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech* nabízí tři tematické okruhy. Měly by podněcovat zájem žáků o Evropu, svět jako prostředí měnící se v čase. Prostřednictvím těchto okruhů si uvědomují souvislosti řešení běžných situací občanů s globálními problémy. Jedná se o okruh **Evropa a svět nás zajímá**. Najdeme zde rodinné příběhy, zkušenosti a zážitky z Evropy a světa, sousedy v Evropě nebo život dětí v jiných zemích. **Objevujeme Evropu a svět** nabízí naši vlast a Evropu, státní a evropské symboly, Den Evropy nebo životní styl a vzdělávání mladých Evropanů. Poslední okruh se nazývá **Jsme Evropané**. Nachází se zde kořeny a zdroje evropské civilizace, evropská integrace, co Evropu spojuje a co ji rozděluje nebo mezinárodní organizace a jejich příspěvek k řešení problémů dětí a mládeže (RVP ZV, 2017). Některá témata, která jsou realizována v tomto průřezovém tématu, mohou v některých žácích nebo rodičích způsobit negativní reakce. Učitel by měl umět správně reagovat a být na tyto reakce připraven. Během výuky by měl být objektivní a k informacím se stavět kriticky, také se dívat na situace z mnoha úhlů pohledu a obhájit své názory, ale zároveň umět vyslechnout i jiné (Dudková, Tillová a kol, 2012).

2.3.1 Didaktické (metodické) materiály

Publikace **Anyana – děti a svět** je metodický materiál pro MŠ a 1. stupeň ZŠ, který je složen z fotografií a krátkých příběhů o dětech z rozvojových zemí. Každému dítěti je věnován krátký příběh a několik fotografií zobrazujících každodenní život. V této publikaci se také objevuje průřezové téma *Výchova demokratického občana*. Dle mého názoru velice povedená publikace nese název **Poznáváme svět**. Je určena přímo pro 1. stupeň základních škol, a to konkrétně pro žáky 4.–5. tříd. Klade si za cíl ukázat, *„jak je současný svět propojený a jak se problémy planety týkají nás všech. Skrze cizokrajné recepty v jídelníčku restaurace SVĚT, které jsme si oblíbili i my v Česku, se ve*

stejnomením programu dostáváme do rozvojových zemí, které jsou s nimi spojeny, a dozvídáme se o určitém problému, jemuž daná země čelí. Žáci ve výsledku zjišťují, že dětská práce, migrace a kácení tropických deštných lesů ale nejsou problémy jen Číny, Mexika a Brazílie – dosahují mnohem dál než k hranicím státu, a proto je také nazýváme globálními problémy. Žáci si pak mohou uvědomit, že na každém z nás leží díl spoluzodpovědnosti za život na naší planetě Zemi“ (Fiedorová, Štěpničková a kol., 2014).

Metodika – výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech byla vydána společností Scio. Celkem vyšly 4 díly. První díl je spíše teoretický a 2.–4. díl již obsahuje přímo návrhy konkrétních aktivit a projektů do vyučování. Každý díl se zaměřuje na jeden tematický okruh. Stránka **varianty.cz** nabízí metodické listy mimo jiné i k tématu globalizace a globální problémy. Najdeme zde rozpracované návrhy na hodinu. V rámci diplomové práce na Masarykově univerzitě vznikla příručka **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**. Příručka je určená spíše pro druhý stupeň ZŠ a gymnázia, avšak některé aktivity by se daly zařadit i na první stupeň ZŠ, nebo je možné si je upravit.

2.4 Multikulturní výchova

Průřezové téma Multikulturní výchova *„zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti“* (RVP ZV, 2017, s. 132). Dotýká se nejen vztahů ve škole, kde se jedná o vztahy mezi žáky navzájem, ale také mezi žáky a učiteli, i mezi školou a rodinou a místní komunitou. Ve škole se setkáváme s žáky různých kultur. Kultury si mohou navzájem představovat, což přispívá k poznávání ostatních kultur a tím k toleranci, odstraňování nepřátelství a předsudků (RVP ZV, 2017).

Cichá, Gulová a spol. (2012, s. 110) ve své publikaci uvádějí, že *„cílem multikulturní výchovy je občanská společnost, jejíž členové se budou navzájem respektovat, tolerovat a kulturně obohacovat. Základní strategie takové výchovy přirozeně spočívá ve vytvoření multikulturní pospolitosti, jednak ve školní třídě, jednak ve škole jako celku a také v celé společnosti“*. Ve společnosti hrají významnou roli předsudky a stereotypy, což jsou *„představy, názory a postoje, které určité skupiny lidí chovají k jiným skupinám nebo*

k osobám samým“ (Průcha, 2001, s. 36). Tyto představy a názory se snaží multikulturní výchova odstranit a seznámit žáky s odlišnými národy a jejich kulturou.

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností poskytuje znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v České republice a evropské společnosti, učí komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, učí přijmout druhého se stejnými právy, rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti nebo seznamuje s některými pojmy multikulturní terminologie. V oblasti postojů a hodnot napomáhá uvědomění si vlastní identity, snaze být sám sebou, stimulovat, ovlivňovat a korigovat hodnotový systém a uvědomit si neslučitelnost rasové intolerance (RVP ZV, 2017).

Tematických okruhů máme celkem pět. Jedná se o **Kulturní diferenciaci**, kam patří jedinečnost každého člověka a jeho zvláštnosti, poznávání vlastního kulturního zakotvení, respektování zvláštností různých etnik nebo základní problémy sociokulturních rozdílů v České republice a v Evropě. Do oblasti **Lidské vztahy** patří právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci, vztahy mezi kulturami, předsudky a vžité stereotypy, uplatňování principu slušného chování, lidská solidarita nebo také osobní příspěvek k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do kolektivu. Oblast **Etnický původ** zahrnuje rovnocennost všech etnických skupin a kultur, postavení národnostních menšin a jejich způsob života, projevy rasové nesnášenlivosti. Další je oblast **Multikulturalita**, do níž patří multikulturalita současného světa a jeho předpokládaný vývoj, rysy jazyků, naslouchání druhým, vstřícný postoj k odlišnostem nebo význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění. Posledním je tematický okruh **Princip sociálního smíru a solidarity**, kam patří odpovědnost a příspěvek každého k odstranění diskriminace a předsudků, nekonfliktní život, aktivní spolupodílení na přetváření společnosti nebo otázka lidských práv a s nimi související základní dokumenty (RVP ZV, 2017).

2.4.1 Didaktické (metodické) materiály

Přímo pro 1. stupeň základní školy vyšla publikace **Pestrobarevný svět** aneb multikulturní workshopy pro učitele MŠ a 1. stupně ZŠ od nezávislého sociálně

ekologického hnutí. Workshopy probíhají formou her a aktivit, dále na ně navazuje diskuze a reflexe. Často jsou založené na příběhu s hlavním hrdinou, se kterým děti prožívají útrapy a snaží se mu pomoci. Podle mého názoru se jedná o velice zdařilou publikaci. V publikaci **Multikulturní výchova cestou výtvarné a dramatické dílny** v sekci dramatické dílny najdeme 4 náměty pro využití na 1. stupni ZŠ. Tato publikace je určitě ideální, pokud máme děti velice hravé, které rády využívají dramatizaci. Pokud se chceme zaměřit přímo na poznávání jiných národů, existuje příručka **My a ti druzí** nebo publikace **Náměty pro multikulturní výchovu – Poznáváme jiné národy**. Publikace **Každý je důležitý – vzájemně se poznávejme!** se zaměřuje na jednu z dalších oblastí. Můžeme zde najít deset různých příprav, které lze využít v multikulturní výchově. Pro nejmenší existuje publikace **Ty + Já = Kamarádi**, kde najdeme 8 různých témat a v každém z nich se nachází různé aktivity, básničky, hádanky, říkanky, scénky a písničky.

2.5 Environmentální výchova

Kvalita životního prostředí a to, jak ji můžeme ovlivňovat, se dotýká nás všech. Je proto zcela namístě v environmentální výchově vzdělávat a vychovávat. Enviromentální výchova *„vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí, tj. k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k udržitelnému rozvoji společnosti a k poznání významu odpovědnosti za jednání společnosti i každého jedince. Vede jedince k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků“* (RVP ZV, 2017, s. 135).

Také si ji můžeme představit jako *„výchovu žáků k environmentálně odpovědnému jednání. Jako osobní, občanské a profesní jednání, týkající se zacházení s přírodou a přírodními zdroji, spotřebitelského chování a aktivního ovlivňování svého okolí s využitím demokratických procesů a právních prostředků, které je v dané situaci a daných možnostech co nejpríznivější pro současný i budoucí stav životního prostředí“* (Šebešová, Šimonová, 2013).

V praxi je environmentální výchova často spojována s pojmem ekologická výchova. I když si jsou tyto pojmy velmi blízké, je nutné je správně rozlišovat.

Jan Činčera (2007) vymezuje a integruje environmentální výchovu do třech základních oblastí, a to:

- Výchova o životní prostředí.
- Výchova v životním prostředí.
- Výchova pro životní prostředí.

Klíčovými prvky jsou zejména zájem, prožitek, akce.

Přínosem v oblasti vědomostí, dovedností a schopností je rozvoj porozumění vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí, přispívání k poznávání a chápání souvislostí mezi vývojem lidské populace a prostředím, rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí, učí hodnotit objektivnost a závažnost informací o ekologických problémech. V oblasti postojů a hodnot přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty, k pochopení nezbytnosti udržitelného rozvoje, podněcování aktivity, tvořivosti, tolerance, vstřícnosti a ohleduplnosti ve vztahu k prostředí (RVP ZV, 2017).

Tematické okruhy má environmentální výchova celkem čtyři. Jedná se o okruh **Ekosystémy**, kam patří les, pole, vodní zdroje, moře, tropický deštný les, kulturní krajina, které jsou dále více rozvedené. Okruh **Základní podmínky života** nabízí vodu, ovzduší, půdu, ekosystémy – biodiverzita, energie, přírodní zdroje. Další okruh se nazývá **Lidské aktivity a problémy životního prostředí**. Do tohoto okruhu zařazujeme témata zemědělství a životní prostředí, doprava a životní prostředí, průmysl a životní prostředí, odpady a hospodaření s nimi, ochrana kulturních památek, změny v krajině a dlouhodobé programy zaměřené k růstu ekologického vědomí veřejnosti. Tam můžeme zařadit například státní program EVVO, Den životního prostředí OSN nebo Den Země. Posledním tematickým okruhem je **Vztah člověka k prostředí**. Patří sem naše obec, náš životní styl, aktuální ekologické problémy, prostředí a zdraví nebo nerovnoměrnost života na Zemi. (RVP ZV, 2017)

Environmentální výchova je velice vhodná pro využití ve venkovním prostředí. Proto je určitě dobré a možné využít například formu badatelsky orientované výuky. Této formě se věnují i webové stránky projektu TEREZA a tým učitelů, který podrobně navrhl aktivity pro jednotlivé třídy i ve spojení s prvoukou nebo přírodovědou. Další z možností je využití vycházky nebo například stezek, které jsou již ve větších městech doplněné informačními tabulemi s různými aktivitami. Určitě vhodná je také návštěva

středisek ekologické výchovy. V Hradci Králové se nachází například Středisko ekologické výchovy SEVER.

2.5.1 Didaktické (metodické) materiály

Environmentální výchova v příbězích je publikace z nakladatelství Fortuna. Najdeme zde sedmnáct příběhů, které souvisejí právě s environmentální výchovou. I když je publikace určena spíše pro 2. stupeň ZŠ, dle mého názoru se dá použít i pro starší děti na 1. stupni ZŠ. Další publikace, která je určena pro 2. stupeň ZŠ, ale lze použít i pro menší děti, je **Ekologická a environmentální výchova** nakladatelství Fraus. Jedná se o pracovní učebnici, ke které je samozřejmě vytvořena metodická příručka. Přímou určenou pro 1. stupeň ZŠ je dílo **Inspirace a les**. Je to sada výtvarných námětů, které můžeme využít jak v environmentální výchově, tak i ve výchově výtvarné. Publikace je inspirována lesním ekosystémem. **Praktická ekologická výchova v mateřských a základních školách** obsahuje návody k programům a hrám, fotografie a kopírovatelné přílohy.

2.6 Mediální výchova

V dnešní době jsou masová média v podobě obrázků, zvuků, novin, časopisů, rozhlasových a televizních stanic, hudebních a obrazových nahrávek, nebo filmů. Tento výčet se stal součástí našich každodenních životů. Pro správné vyhodnocení sdělení z masových médií je nutné disponovat tzv. mediální gramotností. Tuto gramotnost můžeme mimo jiné rozvíjet právě pomocí mediální výchovy (Mičienka, Jirák a kol., 2007). „*Výchova k orientaci v masových médiích, k jejich využívání a zároveň k jejich kritickému hodnocení. Snaží se orientovat mládež k tomu, aby uměla využívat média pro své sebevzdělávání, ale zároveň aby uměla kriticky filtrovat prezentované informace a byla rezistentní vůči negativním vlivům*“ (Průcha a kol, 2013. s. 149).

Mediální výchova by měla nabídnout poznatky a dovednosti, které souvisejí s mediální komunikací a prací s médii. Měla by vybavit žáky mediální gramotností, a to především schopností analyzovat sdělení, posoudit věrohodnost a vyhodnotit záměr. Tento prostředek by měl napomáhat mimo jiné k získávání informací, vzdělání nebo naplnění

volného času. Výchova se nejvíce spojuje se vzdělávací oblastí Informační a komunikační technologie, ale můžeme ji využít také v oblasti Člověk a společnost nebo Jazyk a jazyková komunikace. Průřezové téma Mediální výchova v oblasti vědomostí, dovedností a schopností přispívá ke schopnosti samostatně se zapojit do mediální komunikace, učí využívat média jako zdroj informací, vede k osvojení si základních principů vzniku mediálních obsahů, rozvíjí komunikační schopnost nebo přispívá k využívání schopností v týmové práci. V oblasti postojů a hodnot rozvíjí citlivost vůči stereotypům v médiích, k uvědomění si hodnoty vlastního života a odpovědnosti za jeho naplnění nebo napomáhá k uvědomění si možnosti svobodného vyjádření a odpovědnosti za formulování a prezentaci (RVP ZV, 2017).

Mediální výchova se člení na dva okruhy, a to receptivní činnosti a produktivní činnosti, které se dále dělí na další podokruhy. Tematický okruh receptivní činnosti nabízí 5 okruhů. Jako první je to **Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení**, kam patří kritický přístup ke zpravodajství a reklamě nebo hledání rozdílu mezi informativním, zábavným a reklamním sdělením. Obsahem dalšího okruhu **Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality** je rozdíl mezi reklamou a zprávou, identifikace společensky významných hodnot nebo identifikace opakovaného užívání prostředků. V okruhu **Stavba mediálních sdělení** najdeme principy sestavování zpravodajství a jejich identifikace, příklady stavby a uspořádání zpráv. Předposlední okruh je **Vnímání autora mediálních sdělení**, kam patří identifikace postojů a názorů autora, výrazové prostředky a jejich uplatnění nebo výběr a kombinace slov, obrazů a zvuků. Poslední okruh je **Fungování a vliv médií ve společnosti**. Zahrnuje organizaci a postavení médií ve společnosti, faktory ovlivňující média, způsoby financování nebo role médií v každodenním životě jedince. Okruh produktivních činností je tvořen dvěma okruhy – **Tvorba mediálního sdělení a Práce v realizačním týmu** (RVP ZV, 2017).

2.6.1 Didaktické (metodické) materiály

Všechny následující tituly jsou určené spíše pro 2. stupeň ZŠ, avšak podle mého názoru jsou některé aktivity v publikacích vhodné i pro 1. stupeň ZŠ, případně není problém si je vhodně upravit.

Rozumět médiím: základy mediální výchovy pro učitele je metodická příručka, která obsahuje 8 kapitol jednotlivých oblastí mediální výchovy. Každá kapitola obsahuje nabídku ukázkových lekcí, kde se nejvíce dbá na aktivní zapojení žáků. K této publikaci můžeme mít i multimediální CD-ROM, na kterém najdeme elektronickou podobu lekcí a aktivit, dále další multimédia s ukázkami a materiály, které můžeme využít ve výuce, nebo další zdroje a prameny k mediální výchově (VÚP Praha, 2006). V publikaci **Základy mediální výchovy** najdeme materiály, které seznamují s principy fungování médií, učí je kritickému přístupu k médiím a uvádí do základů mediální gramotnosti.

Nakladatelství Fraus vydalo přímo učebnici **Mediální výchova**. K této publikaci nesmí samozřejmě chybět i metodická příručka pro učitele. Na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy vznikly **náměty do hodin mediální výchovy**. Většina textů je výsledkem práce přímo studentů. Můžeme zde najít náměty, lekce, materiály, z nichž většina je odzkoušená již přímo v praxi.

2.7 Implementace do výuky

Pro výuku jakýchkoliv průřezových témat Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání doporučuje čtyři základní typy implementace – integrace do vyučovacích předmětů, projektové vyučování, kombinace integrace do vyučovacího předmětu a projektového vyučování, samostatný vyučovací předmět.

Integrace do vyučovacích předmětů znamená, že učitel si sám zvolí podle vybraného konkrétního tématu, do jakého předmětu jej zařadí. Projektové vyučování je v dnešní době ve školách velice populární. Pokud učitelé mají možnost projekt do výuky zařadit, určitě neváhají, i když v praxi není projektové vyučování často realizováno vždy podle definice. Veškerá průřezová témata se do projektové výuky velice hodí a dětem tak zprostředkujeme podle mého názoru velký zážitek a netradiční vyučování. Jako jedna z variant se nabízí kombinace integrace do vyučovacího předmětu a projektového vyučování. Tato kombinace je dle mého názoru velice náročná na přípravu učitele, avšak zároveň velice efektivní, zajímavá a netradiční pro děti. Rovněž využívanou implementací je zavedení samotného vyučovacího předmětu pro výuku průřezových témat. Pro tuto metodu je potřebné zavést další hodinu nad rámec hodin běžných. To je však někdy pro některé školy velice složité. Všechny tyto metody jsou na školách

využívané a je pouze na učiteli a jeho možnostech, jakou cestu si zvolí. Pro každé průřezové téma si může vybrat jinou metodu podle svého uvážení.

2.8 Didaktické (metodické) materiály obecně

Na veškerá průřezová témata existuje celá řada různých materiálů s aktivitami, které nám mohou usnadnit přípravu na vyučování. Můžeme se setkat s materiály, jež jsou určeny přímo na některé konkrétní části průřezového tématu, nebo obecnými, které zahrnují části všechny. Vzhledem k tomu, že materiálů je opravdu velké množství, vybrala jsem pouze několik z nich. Tyto publikace v sobě ukrývají ne jedno průřezové téma, ale hned několik, proto je není možné zařadit do materiálů jednoho průřezového tématu. Zdroje těchto publikací uvádím v příloze č. 2.

Od nakladatelství RAABE vyšly publikace jednotlivých průřezových témat – **Praktické náměty pro výuku na 1. stupni ZŠ** a **Praktické náměty na průřezová témata ve výuce na 1. stupni ZŠ**. Jedná se o téměř totožné publikace, vyšly tedy ve dvou edičních řadách, ale obsahem se liší. Najdeme zde několik připravených a podrobně napsaných projektů na různá témata. U každého tématu zjistíme, jaké klíčové kompetence daný projekt rozvíjí, jaké jsou mezioborové vztahy, výukové strategie a co budeme potřebovat. Publikace **Průřezová témata – Projekty 1** a **Průřezová témata – Projekty 2** jsou další možnosti, kde můžeme čerpat náměty na všechna průřezová témata. Nachází se zde několik vytvořených projektů a v úvodu každého se dozvíme, do jakého průřezového tématu je zařazeno, tematické okruhy, časovou náročnost, cíl, vzdělávací obor a do jaké třídy je projekt doporučen. Publikace **Svět průřezových témat pro 1. stupeň ZŠ** je velkým zásobníkem, který nabízí množství námětů a aktivit pro jednotlivá průřezová témata.

2.9 Dumy

Dvacáté první století nabízí nové možnosti pro sdílení materiálů do různých předmětů a průřezových témat. Učitelé si vytvořené materiály nenechávají pro sebe a nahrávají je do internetového prostředí pro potřeby ostatních, kteří je mohou ve svých hodinách využít. Jedná se nejen o pracovní listy, ale také o celé přípravy na hodinu nebo materiály

využitelné interaktivní tabulí. Jelikož to jsou materiály, které nevytváříme osobně a nemusí být vždy kontrolovány, je nutné si je před použitím ve výuce důkladně prostudovat a případně upravit. Není totiž nic horšího než v hodině zjistit, že jsou v materiálech chyby nebo nejsou zcela vhodné pro danou věkovou skupinu. DUM je zkratka pro digitální učební materiály. „V převážné většině jde o pracovní listy, prezentace, testy, videa a zvukové ukázky, které můžete používat ve výuce. Jejich kombinace a způsob využití závisí na konkrétním uživateli“ (Neumajer, 2012).

Máme tři nejznámější portály, které nabízejí DUM. Jedná se o metodický portál **rvp.cz**, na kterém je záložka DUM. Můžeme vyhledávat podle typu vzdělávání, vzdělávací oblasti. Tento portál nabízí i průřezová témata. Aktuálně se zde nachází téměř tři sta materiálů vytvořených přímo na průřezová témata. Podobné zpracování nabízí portály **dumy.cz** a **veskole.cz**. Také zde lze filtrovat podle typu vzdělávání, vzdělávací oblasti, a navíc podle typu zdroje. Bohužel v nabídce těchto portálů průřezová témata nejsou, avšak i tak je možné nějaké náměty najít. Zdroje těchto webových stránek uvádím v příloze č. 2.

2.10 Průřezová témata v učebnicích

V dnešní době máme velké množství nakladatelství, která nabízejí svoje učebnice, pracovní sešity a další materiály pro výuku předmětů. Učitelé si vybírají na základě doporučení, vlastního uvážení, nebo také protože dané učebnice jsou již ve škole zaběhnuté. Pokud má učitel možnost si učebnice vybrat sám, je dobré myslet na rámcový vzdělávací program a sáhnout po takových, které nabízejí nejen výborné zpracování, ale také návaznost do ostatních předmětů nebo průřezových témat. V dnešní době většina nakladatelství již nabízí učebnice, které zařazení průřezových témat obsahují. Jelikož je jich velké množství, využila jsem pro zjištění, ve kterých z nich se nachází přímo kapitoly průřezových témat, především knihovnu, ale také jsem kontaktovala přímo jednotlivá nakladatelství. Vzhledem k tomu, že možností je opravdu hodně, uvádím v následující tabulce pouze několik příkladů.

Tabulka 1 – Kapitoly průřezových témat v učebnicích

Nakladatelství	Učebnice	Konkrétní témata
Nová škola	Prvouka Přírodověda	Environmentální výchova Multikulturní výchova Osobnostní a sociální výchova
Alter	Žádné zjištěné	
SPN	Žádné zjištěné	
Nová škola Brno	Prvouka Český jazyk Přírodověda Vlastivěda	Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana
Fortuna	Žádné zjištěné	
Prodos	Lidé kolem nás Člověk a jeho zdraví Člověk a jeho svět	Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Environmentální výchova Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Fraus	Člověk a společnost Přírodověda Prvouka	Multikulturní výchova Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Environmentální výchova Mediální výchova Osobnostní a sociální výchova

Zdroj: autorka

Je potřeba poukázat, že některá nakladatelství sice nemají ve svých učebnicích přímo kapitolu, která by se týkala průřezového tématu, ale mají je okrajově v různých kapitolách například formou otázek k zamyšlení.

3 Výukové prostředky

Tato kapitola se věnuje výukovým prostředkům, jelikož součástí dovedností učitele je co nejvíce zefektivnit výuku. Mezi tento proces zařazujeme správné stanovení výukového cíle, konkrétního učiva, použití pomůcek, ale patří sem i znalost a správné začlenění výukových prostředků do výuky. Mezi tyto prostředky patří organizační formy výuky a organizační metody výuky. Těchto výukových prostředků je velká škála a je na učiteli, aby znal co největší množství a mohl tak vybrat ty správné pro maximální zefektivnění výuky. V dnešní době nám nakladatelství nabízejí obrovské množství různých pracovních sešitů, učebnic, ale v době moderních technologií i různé vyučovací programy. I přes toto všechno by měl učitel *„zvládnout základní metodické nástroje, mezi které patří především rozličné vyučovací metody a organizační formy výuky. Jedná se totiž o prostředky (nemateriální povahy), které vedou k naplnění cíle“* (Janiš, 2003, s. 3).

Důležité jsou nejen výukové prostředky, ale také znaky efektivního učení a vyučování. Z hlediska teorie i praxe s učiteli uvádí Polák (2004), že pro úspěšné učení a výuku je předpokladem, zda se ve výuce podaří realizovat následující znaky, uvedené v pořadí podle odhadu jejich významnosti. Vybrala jsem prvních pět, které Polák považuje za nejvíce efektivní. Jedná se o:

- vytvoření pozitivní atmosféry při výuce/podporovat radost z učení;
- zohlednění individuálního způsobu myšlení a učení žáků;
- využití metod výuky a učení zaměřené na samostatnou činnost učících se;
- konkrétní obsahy použití vhodných vyučovacích, pracovních a organizačních forem;
- vytváření různorodých pracovních forem a učebních aktivit pro žáky.

3.1 Organizační formy výuky

Podle Pedagogického slovníku (2013, s. 182) je organizace výuky *„způsob uspořádání činností učitele a žáků v čase a prostoru, součást vnitřního řízení činnosti školy. Vyžaduje komplexní řešení a funkční kombinaci organizačních forem výuky“*.

Organizační forma výuky v Pedagogickém slovníku (2013, s. 183): „*V obecné didaktice jsou chápány v souvislosti s řízením procesu výuky a s konkrétními výukovými metodami. Podle prostředí se rozlišuje: výuka ve třídě, ve specializovaných prostorech školy, v přirozeném prostředí. Podle typu výuky se rozlišuje: frontální vyučování, skupinové vyučování, týmové vyučování. Vzhledem k diferenciaci rolí žáků se rozlišuje: kooperativní učení a formy individualizovaného vyučování. Základní formou školní výuky v časové dimenzi je vyučovací hodina*“.

Solfronk (1991, s. 19, in Janiš) vymezuje organizační formy výuky jako „*uspořádání celého vyučovacího procesu, jeho složek (včetně věcných prostředků) a vzájemných vazeb v čase (dynamická stránka) a v prostoru (statická stránka). Každá organizační forma vyučování vyjadřuje zároveň vnitřní strukturu systému řízení výuky*.“

3.1.1 Klasifikace organizačních forem výuky

V průběhu dějin vznikla celá řada organizačních forem a samozřejmě také jejich klasifikace (třídění). Třídít je můžeme například z hlediska časového, podle způsobu řízení učební činnosti žáků nebo podle místa realizace (Janiš, 2003).

Kolektiv Navrátil, Cedrychová, Raudenský (1998, s. 79, in Janiš) rozlišují organizační formu hromadnou (frontální), kdy učitel pracuje s velkou skupinou žáků, zpravidla shodného věku, individuální, kdy učitel pracuje s jednotlivými žáky, kteří dále pracují podle vlastního tempa a zájmu, přechodnou (smíšenou), kde se jedná o kombinaci předchozích forem. Sem bývá zařazována i skupinová forma výuky. Publikace Školní didaktika (Kalhous, Obst, 1998) je dále doplňuje o individuální, individualizovanou, diferenciovanou, kooperativní výuku, projektovou výuku, ale také o otevřené vyučování a výuku týmovou.

Pro stručnou charakteristiku jsou níže prezentovány nejvyužívanější a nejefektivnější organizační formy, které se využívají nejen při běžných hodinách, ale především v průřezových tématech.

Individuální výuka

Tato organizační forma patří k formám nejstarším. Její uplatnění je nejčastěji v jazykových školách, uměleckých školách, při práci s nadanými nebo naopak pomalejšími žáky. Učivo je pro každého žáka stanoveno individuálně, taktéž doba vyučování a rozmístění žáků jsou libovolné. V dané chvíli pracuje učitel vždy jen s jedním žákem. Také se uplatňuje v domácím vyučování.

Frontální (hromadná) výuka

Tento systém navrhl již J. A. Komenský. Učitel celou třídu řídí, koordinuje a třída by měla být stejného věku a přibližně stejné mentální úrovně. *„Nejobvyklejší způsob vyučování, v němž učitel pracuje hromadně se všemi žáky ve třídě jednou společnou formou, se stejným obsahem činnosti. Tomu odpovídá také uspořádání prostoru třídy“* (Pedagogický slovník, 2013, s. 79). Vzhledem k tomu, že se tedy žáci hromadně podílejí na stejné činnosti, měla by hodina být také nějakým způsobem strukturována. Zdeněk Kalhaus a Otto Obst (1998) rozlišují několik typů vyučovacích hodin. Jedná se například o hodinu přípravy na osvojování nových vědomostí a dovedností, hodinu opakování a upevňování vědomostí nebo hodinu kombinovanou. Právě hodina kombinovaná je v současné době jedna z nejpoužívanějších. Dnešní model hodiny podle tohoto typu zahrnuje úvodní část, opakování dříve probraného učiva, výklad nového učiva, opakování a procvičování probraného učiva, shrnutí a reflexi.

Skupinové vyučování

Celá třída je rozdělena na menší skupiny žáků a ti spolupracují na řešení společného úkolu. U tohoto vyučování podporujeme aktivitu, spolupráci, ale i vzájemnost a vstřícnost. Můžeme říci, že připravujeme žáky do budoucna na práci v týmech.

„Organizační forma výuky, v níž žáci pracují ve skupinách vytvořených podle různých kritérií, např. obtížnosti úkolu, charakteru činnosti, výkonu nebo učebního tempa žáků. Vytváření skupin je uplatňováno především při problémové metodě ve výuce a při týmovém řešení učebních úloh“ (Pedagogický slovník, 2013, s. 265–266). Tento typ vyučování je v praxi velmi využíván, jelikož má velké množství kladů. Tyto klady uvádí Hana Kasíková (1997, in Janiš):

- zvýšení aktivity při učení;
- zapojení více žáků, včetně pomalejších;

- větší zájem o úkoly;
- učení komunikativním dovednostem;
- učení organizaci práce;
- zvyšování samostatnosti;
- zvyšuje se sebevědomí žáků.

Samozřejmě i skupinová práce má svá úskalí. Jedná se například o neshody mezi jednotlivými členy skupiny, pasivitu některých členů, zvýšení hluku ve třídě aj. Těmito úskalím se dá v určité míře zabránit, případně je redukovat.

Kooperativní výuka

Tato forma výuky velice úzce souvisí s formou skupinovou. V této formě jde především o nápomoc a vzájemnost. „*Je postaveno na spolupráci osob při řešení složitějších úloh. Řešitelé jsou vedeni k tomu, aby si dokázali rozdělit sociální role, naplánovali si celou činnost, rozdělili si dílčí úkoly, naučili se radit si, pomáhat, sladovat úsilí, kontrolovat jeden druhého, řešit dílčí spory, spojovat dílčí výsledky do většího celku, hodnotit přínos jednotlivých členů atd.*“ (Pedagogický slovník, str. 134).

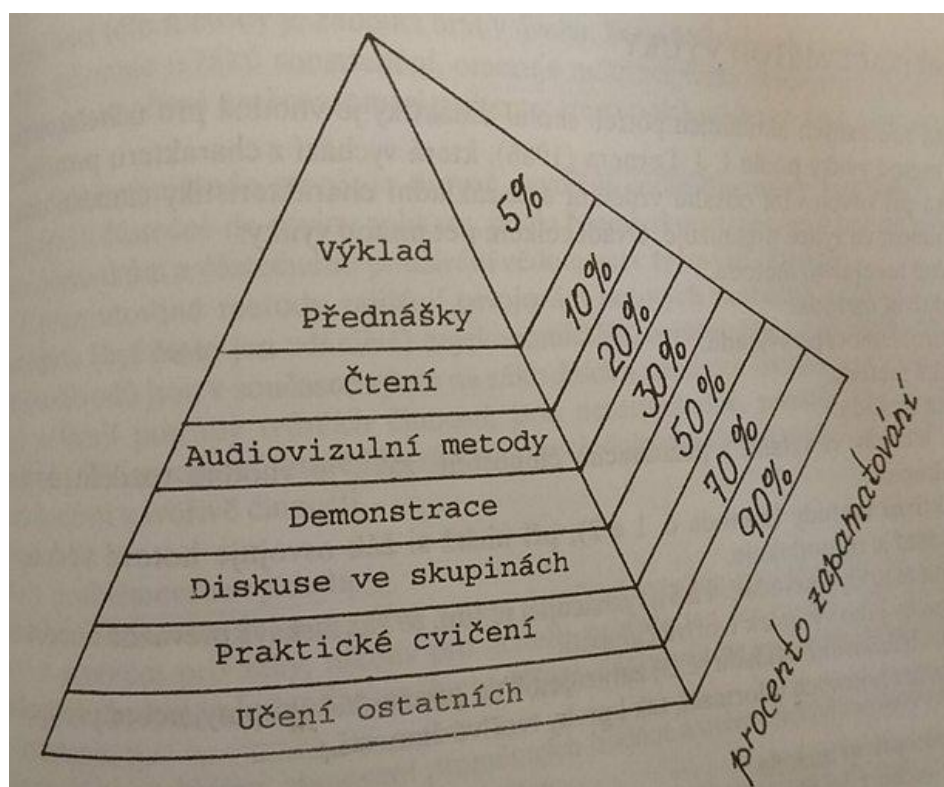
Projektová výuka

Zdeněk Kalhous a Otto Obst (1998) uvádějí, že se jedná o jiné uspořádání, než je obvyklé. Řeší se zadaný úkol komplexně. Měl by být zajímavý a žáci by jej měli přijmout za svůj osobní problém. F. Singule (1992, in Kalhous, Obst) uvádí, že žáci mají jistý vliv na výběr, případně bližší definici tématu, tento proces učení se vyznačuje otevřeností. Program učení není před začátkem projektu jednoznačně pevně stanoven, takže žáci jím nemohou projít jako programem fixním a shora daným. Vychází z prožitků žáků a staví na předpokladu, že žáci jsou na něm zainteresováni, pracují na něm z vlastního zájmu a bez vnější motivace a práce je tedy baví. Projekty vedou ke konkrétním výsledkům, na jejichž základě mohou žáci získat nejen odpovídající poznatky a kvalifikaci, ale i odměnu vyplývající z řešení. Projekty můžeme rozlišit na individuální, skupinové, třídní a projekty školy.

3.2 Výukové metody

Výukové metody patří mezi výukové prostředky a můžeme je chápat jako cestu k dosažení výukových cílů, které si k jednotlivým hodinám stanovujeme. Lucie Zormanová (2012, s. 13) tím označuje „určité prostředky, postupy a návody, pomocí kterých dosáhneme či můžeme dosáhnout cíle, a to v kterékoliv činnosti.“ Pedagogický slovník (2013, s. 355) je definuje velice podobně, a to tak, že „výukové metody charakterizuje činnost učitele vedoucí žáka k dosažení stanovených vzdělávacích cílů.“

S těmito metodami také úzce souvisí tzv. „pyramida učení“, ve své knize to uvádí S. Shapira (1992, in Kalhous, Obst), který tvrdí, že 70 % informací si zapamatujeme prostřednictvím praktických cvičení, a dokonce 90 % pomocí učení ostatních. Naopak nejméně si zapamatujeme z přednášek a výkladů. Plně souhlasím s tím, že k žákovi se dostane nejvíce informací a schopností prostřednictvím co nejvyšší aktivity.

Obr. 2 – Pyramida učení

Zdroj: Kalhous, Obst, 1998

Chceme-li, aby výuková metoda byla zvolena s didaktickým účinkem, musí splňovat určitá kritéria, která formuloval L. Mojžíšek (1975, in Kalhous, Obst). Účinná metoda:

- je informativně nosná, tj. předává plnohodnotné informace a dovednosti obsahově nezkrácené;
- je formativně účinná, tj. rozvíjí poznávací procesy;
- je racionálně a emotivně působivá, tj. strhne, aktivuje žáka k prožitku učení a poznávání;
- respektuje systém vědy a poznání;
- je výchovná, tj. rozvíjí morální, sociální, pracovní a estetický profil žáka;
- je přirozená ve svém průběhu i důsledcích;
- je použitelná v praxi, ve skutečném životě, přibližuje školu životu;
- je adekvátní žákům;
- je adekvátní učitelům;
- je didakticky ekonomická;
- je hygienická.

Důležité je, aby to bylo nejen adekvátní žákům, ale také učitelům, protože pokud si učitel zvolí metodu, kterou nebude z nějakého hlediska ovládat, bude to spíše ke škodě než k užitku. Proto je důležité mít zvolenou metodu perfektně nastudovanou.

V literatuře se nachází velké množství různých klasifikací výukových metod. Nejčastěji se můžeme setkat s klasifikací J. Maňáka (2001, in Zormanová), který je člení z různých hledisek. Například z hlediska didaktického, psychologického, ale i organizačního. Maňák a Švec (2003, in Zormanová) rozdělují metody do třech základních skupin. Jedná se o klasické výukové metody, aktivizující výukové metody a komplexní výukové metody. Do skupiny klasických metod řadí metody slovní, názorně demonstrační a dovednostně praktické. Tyto metody se stále rozvíjejí a jsou hojně využívány. Nejčastěji se jedná o výuku, kde má dominantní roli učitel a předává informace žákovi. Je také často označována jako tradiční výuka. Do aktivizujících metod zařadili metody diskuzní, heuristické, řešení problémů, situační, inscenační metody a didaktické hry. Tyto metody jsou nejčastěji založené především na řešení problémových situací ve vyučování a problémových úloh. Do poslední skupiny komplexních metod zařazujeme například brainstorming, projektovou výuku, výuku dramatem, nebo kritické myšlení. Jedná se především o ucelenou kombinaci a propojení několika základních prvků didaktického systému (Zormanová, 2012). Vzhledem k tomu, že výukových metod je opravdu velké

množství, rozhodla jsem se vybrat pouze několik z nich a stručně je popsat. Jestliže se podíváme na rozdělení výukových metod podle Maňáka a Švece (2003) můžeme říct, že vybrané výukové metody jsou nejen klasické, ale hlavně aktivizující, komplexní, názorné a demonstrační, a tudíž převážná část vhodná pro výuku průřezových témat na 1. stupni základní školy.

Výklad

Jedná se o jednu z nejčastěji využívaných metod. Pokud chce učitel dosáhnout toho, aby byl výklad co nejefektivnější, měl by mluvit přiměřeným tempem, srozumitelně, jednoduše, navazovat na předcházející učivo a uvádět konkrétní příklady. Nesmí se opomenout postup od konkrétního k abstraktnímu a od jednoduchého ke složitému. Učitel sice předá žákům informace v určitém logickém uspořádání, ale nevede žáky k samotnému myšlení, rozvoji komunikačních dovedností a tvořivosti. Ovšem tato metoda se ideálně propojuje s dalšími metodami, například s názorně demonstračními (Zormanová, 2012).

Diskuze

Metoda, která je o vzájemné komunikaci mezi učitelem a žáky a žáky navzájem u didaktického problému. U této metody je potřeba, aby byli všichni zúčastnění vybaveni vědomostmi vztahujícími se k řešenému problému. Žáci získají dovednosti pro práci v týmu, trénují komunikaci a posilují sociální vazby (Kalhous, Obst, 1998).

Pozorování

Tato metoda je náročná na pozornost, soustředění. Žákům ovšem zprostředkuje vjemy a prožitky. Rozvíjejí fantazii a představy o pozorovaném. Může se jednat například o pozorování skutečných předmětů, modelů, nebo různých přístrojů (Zormanová, 2012).

Dramatizace

„Názorné předvedení události či příběhu děje – převážně podle osobních představ aktéra. Vhodná metoda pro rozvoj kreativity, pro celkové psychické uvolnění žáků a posilování sociálních vazeb ve třídě“ (Kalhous, Obst, 1998, s. 94). Využívá se především základní principy a postupy divadla a dramatu. Dramatizace umožňuje vytvářet fikce, tudíž rozvíjí představivost a využívá přirozený sklon k zábavě a napodobování. Základem dramatizace je hraní rolí a poté následná diskuze. (Maňák, Švec, 2004)

Brainstorming

V doslovném překladu znamená „bouře mozků“. Tato metoda je velice vhodná na řešení problémů. Na otázku, kterou položíme, neexistuje jednoznačná a jednoduchá odpověď. Společně se poté dobereme ke rozřešení. Tato metoda se také často využívá jako úvodní motivace (Zormanová, 2012).

Didaktická hra

„Je uvědomělá činnost, která má specifický význam a účel. Je zdrojem motivace, zvyšuje aktivitu myšlení a rozumové úsilí. Uvolňuje a rozvíjí tvořivý způsob uvažování. Obsahuje prvky napětí a soutěživosti. Zařazení didaktické hry do vyučování znamená do něj zapojit více radosti, zájmu, fantazie a spontánnosti“ (Krejčová, Volfová, 1994, s. 5). Didaktická hra by měla sledovat učební cíle, ale zároveň by neměla překrývat podstatu hry. Zároveň by hra měla mít nějaká pravidla a účelnost, aby se učební cíl nevytratil (Maňák, Švec, 2003).

4 Klíčové kompetence

Tato kapitola se bude věnovat nejen klíčovým kompetencím žáků, které jsou přímo součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, ale také kompetencím učitelů, které jsou neméně důležité. Pedagogický slovník (2013, s. 124–125) říká, že *„klíčové kompetence jsou univerzální, specificky strukturované a v praxi využívané soubory znalostí, dovedností, postojů a dalších motivů chování a jednání“*. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (2017, s. 10) představuje klíčové kompetence jako *„souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti“*. Fabri a Harrington (2011, s. 33) uvádějí, že klíčové kompetence představují *„multifunkční balíček znalostí, dovedností a postojů, které všichni jednotlivci potřebují pro osobní naplnění a rozvoj, začlenění a zaměstnání. Tyto klíčové kompetence by měly být vyvolány do konce povinné školní docházky a měly by sloužit jako základ pro další vzdělávání a jako součást celoživotního učení“*. Liisa Jääskeläinen a Tarja Repo (2011) uvádějí, že kompetence jsou zajímavým pokusem vymezit znalosti a dovednosti, které jsou požadované ve společnosti a zároveň v životě obecně. Kromě základních dovedností, jako je psaní, čtení a aritmetika, lidé potřebují i jiné dovednosti, které jsou nezávislé na specifických oborech.

4.1 Klíčové kompetence žáka

Cílem a smyslem vzdělávání je, aby všichni žáci byli vybaveni klíčovými kompetencemi na takové úrovni, která bude dosažitelná, připraví je na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Klíčové kompetence se navzájem prolínají a jsou multifunkční. Úroveň, kterou žáci dosáhnou na konci základního vzdělávání, se poté dále formuje v průběhu života. Považujeme je tedy za neukončené, neboť se dále rozvíjejí. Je to základ, který žák využije pro celoživotní učení a v pracovním procesu.

Získávání klíčových kompetencí je dlouhodobé. Jedná se o celoživotní a individuální proces. Tyto kompetence nerozvíjíme pouze ve škole, ale při mimoškolních aktivitách nebo v rodinných podmínkách (Čechová a kol., 2006). Pedagogický slovník (2013, s. 130) je definuje jako *„soubor vědomostí, dovedností, zkušeností, postojů a hodnot důležitých pro učení, osobní rozvoj a uplatnění v životě“*.

Rámcový vzdělávací program (RVP ZV, 2017, s. 10–13) vymezuje celkem šest základních klíčových kompetencí. Jedná se o kompetenci k učení, kompetenci k řešení problémů, kompetenci komunikativní, kompetenci sociální a personální, kompetenci občanskou a kompetenci pracovní. Na konci základního vzdělávání by měl žák v rámci kompetence k učení například využívat vhodné způsoby, metody a strategie; vyhledávat a třídit informace, které propojuje a efektivně využívá; samostatně pozorovat a experimentovat a poznávat smysl, cíl učení a posoudit vlastní pokrok. Díky kompetenci k řešení problémů by měl žák vnímat nejrůznější problémové situace, rozpoznat a pochopit problém, samostatně řešit problémy nebo činit uvážlivá rozhodnutí a být schopen je obhájit. V kompetenci komunikativní žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu; naslouchá druhým a vhodně na ně reaguje; rozumí různým typům textů a záznamů, o kterých přemýšlí a reaguje na ně, nebo využívá informační a komunikační prostředky pro kvalitní a účinnou komunikaci. Kompetence sociální a personální umožňují žákovi účinně spolupracovat ve skupině, podílet se na vytváření pravidel, příjemné atmosféry v týmu; přispívat k diskuzi nebo také vytvářet pozitivní představu o sobě samém, která podporuje sebedůvěru a samotný rozvoj. Jako další je kompetence občanská, díky které by měl žák respektovat přesvědčení druhých lidí, vážit si jejich vnitřních hodnot; chápat základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy; respektovat, chránit a ocenit naše tradice a kulturní i historické dědictví nebo chápat základní ekologické souvislosti a environmentální problémy. Jako poslední je kompetence pracovní. Na konci základního vzdělávání by měli žáci používat bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení a dodržovat vymezená pravidla; využívat znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje.

V rámcovém vzdělávacím programu je určená úroveň klíčových kompetencí, kterých by měli žáci na konci povinné školní docházky dosáhnout. Ne všem žákům se to ovšem podaří. Je to ovlivněné například typem osobnosti jednotlivých žáků, zdali je žák introvert, nebo třeba sangvinik. Všechny klíčové kompetence se různým způsobem prolínají, proto k rozvoji také můžeme přispět pomocí veškerých vzdělávacích obsahů, činností a aktivit, které ve škole probíhají. (Čechová a kol., 2006).

Klíčové kompetence v příbězích (aneb) dovednosti pro život je pracovní sešit pro 3.–5. ročník základní školy vydaný společností Scio. V tomto sešitě můžeme najít jednotlivé klíčové kompetence, které jsou zasazené do příběhu, ale zároveň se zde nacházejí i aktivity z českého jazyka, zeměpisu, matematiky, přírodovědy a dalších předmětů. Velice zajímavá publikace je **Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce** od Barbary Čechové a kolektivu. Publikace je „*především zásobárnou vyzkoušených a osvědčených aktivit, které mohou být učitelům inspirací a poskytnou jim praktické náměty pro realizaci školních vzdělávacích programů, přináší učitelům jednotlivých vzdělávacích oborů a vyučovacích předmětů různé variace předložených aktivit*“ (Čechová a kol., 2006). Nachází se zde kapitoly věnované jednotlivým klíčovým kompetencím a v nich několik aktivit právě pro jejich rozvoj. Zdroje publikací jsou k dispozici v příloze č. 2.

4.2 Klíčové kompetence učitele

Hlavní cíle učitelského vzdělávání, které se následně aplikuje ve třídě, spatřuje Spilková (2002) v tom, aby učitelé byli vybaveni klíčovými profesními kompetencemi, které jsou chápány jako „*komplexní psychodidaktické dovednosti, usnadňující učiteli zvládání složitých a proměnlivých pedagogických situací, tzv. kompetenční příprava učitelů*“ (Spilková, 2002, s. 44–54). Kalhous a Obst vykládají profesní kompetenci učitele jako „*komplexní soubor určitých dispozic a dovedností učitele, který je složen z dílčích či speciálních kompetencí*“. Pedagogický slovník (2013, s. 130) definuje učitelské kompetence jako „*soubor vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro výkon učitelské profese. Vztahují se k profesní, obsahové a osobnostní složce standardu učitelství*“.

Spilková (2001) rozlišuje dvě základní oblasti kompetencí:

- oblast oborově předmětových kompetencí;
- oblast pedagogicko-psychologických a psychodidaktických kompetencí.

Pokud oblasti dále rozvineme, můžeme říci, že máme sedm klíčových kompetencí, a to kompetenci odborně předmětovou neboli veškeré znalosti v daných předmětech, kompetenci psychodidaktickou, kam zařadíme vytváření příznivých podmínek pro učení, ale i dobré pracovní klima nebo umění řídit žakovo učení. Kompetence komunikativní je

důležitá nejen ve vztahu k dětem, ale i rodičům a dalším partnerům školy. Do kompetence organizační a řídicí zahrnujeme plánování činnosti nebo navozování a udržování řádu a systému. Dále máme kompetenci diagnostickou a intervenční neboli umění vycítit nějaké problémy a umět pomoci. Kompetence poradenská a konzultativní je výrazná především ve vztahu k rodičům, například při poradenství ke konkrétním žákům nebo obecně na tzv. třídních schůzkách. Jako poslední máme kompetenci reflexe vlastní činnosti. Na základě této reflexe by učitel měl zhodnotit a případně změnit své chování, přístupy a metody (Spilková, 1996, in Kalhous, Obst).

Pro povolání učitele je důležité zvládnout množství profesních dovedností. Je nutné mít nadprůměrně rozvinuté schopnosti a dovednosti. Jedná se například o včasné zaznamenávání změny u jednotlivců i školní třídy, znalost sebe samého, svých potřeb, potřeb druhých, a zvláště umění je sledovat a reagovat na ně. Další z důležitých dovedností a schopností je odolnost učitele, dostatečné sebevědomí a víra v dobré výsledky svých žáků. Autorky publikace Sociální dovednosti ve škole rozdělují profesní dovednosti na oborové a didaktické, diagnostické a sociální.

Oborovým a didaktickým dovednostem je věnována největší pozornost. V diagnostických dovednostech se jedná o vztah k žákovi i celé školní třídě, hodnocení a klasifikování žáků, dovednosti diagnostiky, kterou využívá učitel ve prospěch rozvoje žáka, sociálních vztahů, sociálního klimatu školní třídy. Sociální dovednosti jsou o komunikaci, sebereflexi a zvládání konfliktů. Tyto sociální dovednosti jsou individuálně a situačně podmíněné. Mezi sociální dovednosti, zvláště na prvním stupni, by měla patřit empatie, naslouchání, podporování, porozumění, rozvíjení, umění pochválit, vedení ke spolupráci a další (Gillernová, Krejčová a kol., 2012).

Trendem podle Spilkové (2002) je změna v hierarchii učitelských kompetencí. Donedávna byla nejvíce dominantní kompetence odborně předmětová, která ztrácí své postavení. Nyní se přesouvá od „co“ učit k „jak“ učit, tedy od kompetence odborně předmětové ke kompetenci pedagogické a psychodidaktické. Za důležité jsou považovány také ostatní kompetence. Hlavní cíle učitelského vzdělávání autorka spatřuje v tom, aby byli učitelé vybaveni klíčovými profesními kompetencemi.

Ve výuce průřezových témat by učitel měl volit takové metody, které jsou především efektivní, ale také zážitkové. Žáci by měli být v takové hodině aktivní a co nejlépe se vžít do situace. Také závěrečná a průběžná reflexe je v těchto hodinách velice důležitá. Určitě je vhodné využívat především projekty. Také diskuze nebo například pozorování a demonstrace je určitě vhodně zvolená metoda. Cílem není daná aktivita, ta je pouze prostředkem k jeho dosažení.

5 Výzkumné šetření

Výzkumný problém diplomové práce je zaměřen na implementaci průřezových témat v primárním vzdělávání z pohledu učitelů.

Cíl výzkumu

Cílem empirické části práce je v řadách učitelů prvního stupně základních škol zjistit, jakým způsobem se realizují průřezová témata a jaké metody a formy se nejčastěji využívají/nevyžívají a proč.

Výzkumné otázky

Z definovaného cíle práce jsem stanovila tyto výzkumné otázky:

- Jakou výukovou metodu nejčastěji učitelé volí při výuce průřezových témat na 1. stupni základní školy?
- Jaké jsou důvody pro zvolení výukové metody při výuce průřezových témat na 1. stupni základní školy?
- Jakým způsobem realizují učitelé průřezová témata na 1. stupni základní školy?

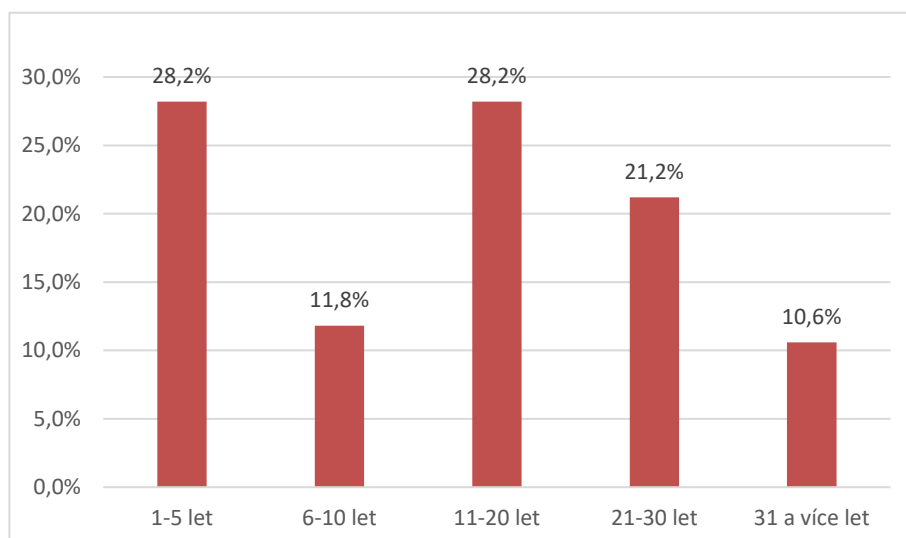
Metodologie

Pro účely této diplomové práce byl zvolen kvantitativní výzkum, konkrétně dotazníkové šetření. Dotazník (příloha č. 3) měl celkem dvanáct položek. Jediná poslední otázka byla nepovinná (připomínky). Otevřených otázek bylo celkem pět. Ostatní otázky byly uzavřené, nebo polouzavřené. Některé také s možností výběru více odpovědí (u dvou otázek). V dotazníku se také objevily otázky s výběrem jedné ze tří možností na jednom řádku (ve dvou případech). Tyto dotazníky byly distribuovány do rukou učitelů prvního stupně základních škol. Tištěnou formu jsem využila na základních školách, kde jsem absolvovala praxe. Celkem jsem jich rozdala 18 a návratnost byla stoprocentní. Konkrétně se jednalo o školu v Chocni a Hradci Králové. Také jsem využila sociální síť, konkrétně skupiny učitelů na facebookových stránkách, kde jsem přiložila odkaz na vyplnění dotazníku. Ze vzorku 85 respondentů (tištěných i online) jsem nemusela žádný vyřadit, všechny dotazníky byly vyplněné správně.

5.1 Interpretace výsledků

Tato kapitola se věnuje interpretaci výsledků z dotazníkového šetření. V kapitole se nachází vyhodnocené otázky dotazníkového šetření. Otázky jsou zpracované formou grafů a tabulek.

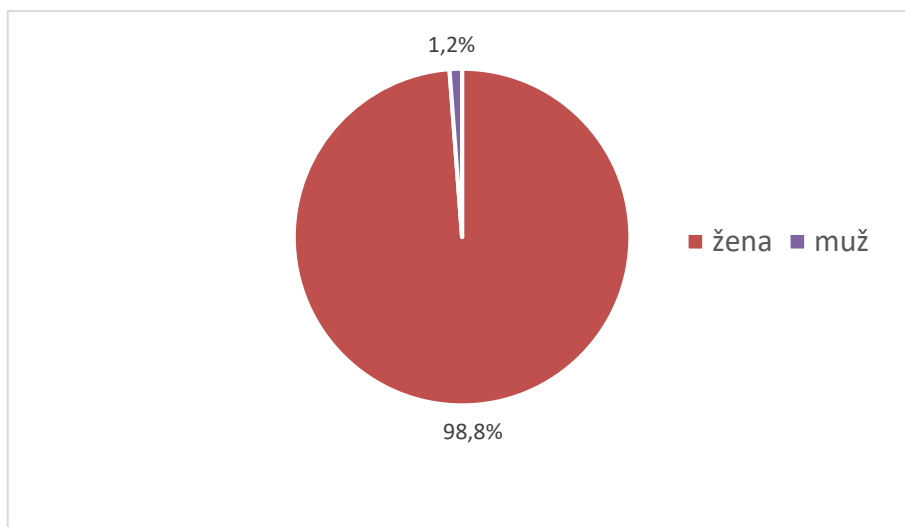
1. otázka – Délka Vaší praxe?

Graf 1 – Délka praxe

Ve skupině respondentů (graf 1) bylo 28,2 % učitelů s praxí méně než 6 let. Stále můžeme říci, že převážně odpovídali učitelé s již letitou praxí, jelikož 60 % má praxi více než 10 let a z toho 31,8 % více než 20 let.

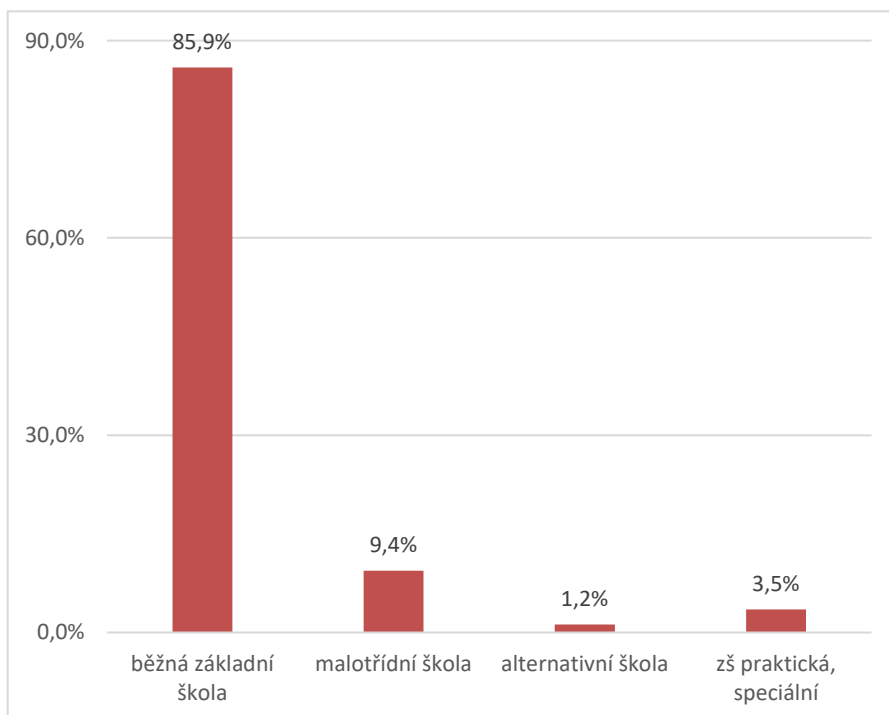
2. otázka – Pohlaví.

Graf 2 - Pohlaví

Jednoznačně je z grafu 2 vidět, že dotazníky vyplnily převážně ženy. Bohužel ve školství, především na prvním stupni základní školy, je mužů opravdu malé množství, proto i v dotazníku ženy dominují.

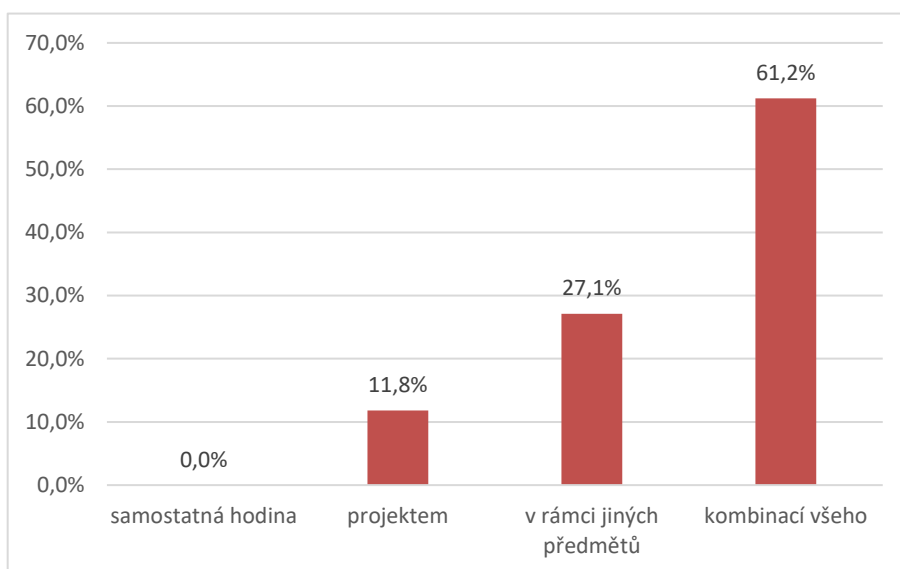
3. otázka – V jakém typu školy vyučujete?

Graf 3 – Typ školy

U grafu 3 jasně vyplývá, že většina respondentů vyučuje na běžné základní škole (85,9 %). Tento výsledek logicky vyplývá ze struktury školství v České republice. Dále respondenti vyučují i v malotřídní i alternativní škole (10,6 %). Jelikož nebylo přímo určené, pro koho je dotazník určen, objevili se i respondenti ze škol praktických a speciálních.

4. otázka – Jakým způsobem realizujete (implementujete) průřezová témata na prvním stupni základní školy?

Graf 4 – Způsob realizace

Nejvíce respondentů (graf 4) podle očekávání zvolilo možnost kombinace všeho a to 61,2 %. Nikdo z dotazovaných nerealizuje průřezová témata samostatnou hodinou. Dle mého názoru je samostatná hodina časově náročná a neefektivní. Jako nejideálnější se jeví využití mezipředmětových vztahů projektovou metodou v rámci jiných předmětů. Tento názor respondenti svými odpověďmi podpořili.

5. otázka – Jaké formy výuky průřezových témat nejčastěji využíváte na prvním stupni základní školy?

Tabulka 2 – Formy výuky

Formy	Počet
Individuální	12
Hromadná	37
Projektová	64
Skupinová	69
Kooperativní	29

Učitelé mohli v této otázce zvolit nejvýše tři možnosti, a proto byla pro tuto otázku vybrána forma tabulky. Vynechala jsem procentuální výpočet, jelikož učitelé mohli zvolit nejvýše tři možnosti. Z tabulky 2 je jednoznačné, že nejvíce využívanou formou výuky průřezových témat je forma skupinová s 69 hlasy a projektová s 64 hlasy. Nejméně využívanou podle očekávání je forma individuální. Učitelé využívají hojně i formu hromadné výuky.

6. otázka – Jaké metody využíváte ve výuce průřezových témat na 1. stupni základní školy?

Tabulka 3 – Metody výuky

Metoda	Vůbec	Občas	Často
Vyprávění	3	38	44
Výklad	26	45	14
Popis	6	60	19
Rozhovor	2	23	60
Diskuze	0	17	68
Dialog	9	27	49
Písemná práce	37	42	6

Práce s učebnicí	17	50	18
Pozorování	3	52	30
Předvádění	3	43	39
Demonstrace	2	42	41
Projekce	7	45	33
Dramatizace	12	40	33
Hraní rolí	14	43	28
Brainstorming	13	44	28

Nejvyužívanější metodou pro výuku (tabulka 3) průřezových témat je metoda diskuze a rozhovoru, zvolilo ji 128 učitelů. Nejméně učitelé vybírali písemnou práci a výklad, celkem 63 učitelů. Tyto metody však respondenti často uváděli jako využívané občas, a to v 87 případech. Občas využívají učitelé popis (60 učitelů) a také metodu pozorování a práce s učebnicí.

7. otázka – Z předchozí otázky odůvodněte alespoň dvě metody, které jste zvolili jako „ČASTO“.

Tabulka 4 – Důvod využití častých metod

Důvod použití častých metod	Počet
vyjádření, komunikace, předávání vlastních poznatků	19
nejlépe zvládám, nenáročné, osvědčené	10
žáky baví, oblíbené, vhodné	26
aktivizující, efektivní	41
názornost, prožitek, spolupráce	8

Každý učitel zvolil důvody v jiném počtu, proto jsem opět nezařazovala procentuální výpočet. Stejně také u tabulky č. 5.

Učitelé do otevřené otázky psali důvody, proč využívají metody (viz tabulka č. 3), které označili za časté. Nejčastěji byla uváděna odpověď, že jsou to metody aktivizující a efektivní, a to celkem 41krát. Také je pro učitele velmi důležité, že to žáky baví a jsou to metody oblíbené. Tuto odpověď napsalo 26 učitelů.

8. otázka – Z předchozí otázky odůvodněte alespoň dvě metody, které jste zvolili jako „VŮBEC“.

Tabulka 5 – Důvody nevyužití metod

Důvody nevyužití metod	Počet
mnoho času, není prostor, účastnícky omezuje	5
neefektivní, neaktivizující	13
neovládám, málo zkušeností	5
využití v jiných předmětech	11
nevhodné pro určitý ročník	15
náročné na přípravu, málo materiálu, komplikované	3
nevyhovující, nezáživné	21
všechny metody alespoň občas využité	17

Nejčastější důvod, proč učitelé nevyužívají metody z tabulky č. 3 vůbec je takový, že jsou to metody nevyhovující a nezáživné. Tuto odpověď zvolilo 21 učitelů. Celkem 15 učitelů napsalo, že je to metoda nevhodná vzhledem k věku dětí, které vyučují. Velmi překvapující je, že všechny metody, z nichž bylo možné vybírat, někteří učitelé vyučují alespoň občas, a to celkem 17 učitelů.

9. otázka – Které metody ve vyučování průřezových témat na prvním stupni základní školy jsou oblíbené u dětí?

Tabulka 6 – Nejoblíbenější metoda u dětí

Metoda	Počet
vyprávění	38
výklad	0
popis	5
rozhovor	37
diskuze	44
dialog	11
písemná práce	1
práce s učebnicí	4
pozorování	32
předvádění	43
demonstrace	34
projekce	27
didaktické hry	55
projekty	34
dramatizace	3

V této otázce volili učitelé nejvýše čtyři možnosti. Opět jsem neudávala procentuální hodnoty, jelikož každý učitel využil jiný počet možností. Výuka průřezových témat by měla být zábavná, a proto je důležité volit také takové metody, které děti budou bavit. Nejoblíbenější metodou podle očekávání jsou didaktické hry (tabulka 6). Tuto možnost zvolilo 55 učitelů. Také metoda předvádění a diskuze je jedna z oblíbených. Dle mého názoru trochu překvapivě je oblíbená metoda vyprávění, kterou zvolilo 38 učitelů. Podle předpokladů není u dětí oblíbená metoda výkladu, kterou nezvolil ani jeden učitel.

10. otázka – Jaké učebnice (nakladatelství) využíváte při vyučování průřezových témat na prvním stupni základní školy?

Tabulka 7 – Učebnice

Učebnice	Počet
Nová škola	37
Žádné	30
Alter	13
Fraus	16
SPN	5
Taktik	6
Vlastní materiály	5
Dialog	1
Hanami	1
Didaktis	3

Tato otázka měla formu otevřené otázky, a tudíž každý učitel mohl napsat neomezený počet odpovědí. Opět nevyužívám procentuální hodnoty.

Z tabulky 7 můžeme vyčíst, že nejvíce se využívají učebnice od nakladatelství Nová škola (37 učitelů). Podle očekávání také někteří učitelé nevyužívají žádné učebnice, což uvedlo 30 učitelů. Vlastní materiály si dotazovaní učitelé také moc netvoří. Lze tedy předpokládat, že materiály využívají z jiných zdrojů, ať už z internetu, kde čerpají materiály, které vytvořili jiní, nebo z jiných tištěných zdrojů.

11. otázka – Jaké pracovní materiály využíváte ve výuce průřezových témat na 1. stupni základní školy?

Tabulka 8 – Pracovní materiály

Pracovní materiály	Vůbec	Občas	Často
učebnice	23	41	21
pracovní listy	1	29	55
pracovní sešity	23	35	27
interaktivní tabule	6	29	50
didaktické hry	1	20	64
atlas	18	48	9
mapy	10	52	23
noviny	31	42	12
encyklopedie	7	47	31
časopisy	20	48	17
internet	4	33	48

Pro výuku průřezových témat na prvním stupni základních škol dotazovaní učitelé nejvíce využívají didaktické hry a pracovní listy, a to celkem 119 učitelů (tabulka 8). Také interaktivní tabule s využitím internetu je velice častým materiálem. Nejméně využívají noviny (31 učitelů) a učebnice (23 učitelů), které ovšem také velké množství využívá alespoň občas.

5.2 Shrnutí

Dotazníkové šetření zjišťovalo, jakým způsobem realizují učitelé průřezová témata na prvním stupni základních škol. Jaké metody a formy využívají a důvod jejich zvolení. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 85 učitelů z různých typů škol. Nejčastěji z běžné základní školy, avšak také ze škol malotřídních nebo alternativních. Celkem 60% učitelů má praxi delší než 10 let, proto můžeme předpokládat, že jsou již velice zkušení. Na 1. stupni základních škol učí převážně ženy a minimálně muži. Tento dotazník proto vyplnily z 98,8 % ženy. Následující text prezentuje výsledky na stanované výzkumné otázky.

1. Jakou výukovou metodu nejčastěji učitelé volí při výuce průřezových témat? Nejčastější metoda, která je využívána učiteli, je metoda diskuze (68 respondentů), pouze několik dalších respondentů uvedlo také metodu rozhovoru (60 respondentů). Metody demonstrace, projekce a dramatizace jsou v odpovědích zastoupeny v podobné míře, důvodem může být právě neznalost těchto termínů. Učitelé nejméně využívají metodu písemné práce celkem 37 respondentů, výkladu a práce s učebnicí, avšak také tyto metody značná část učitelů zvolila jako využívané občas.

2. Jaké jsou důvody pro zvolení výukové metody při výuce průřezových témat na 1. stupni základní školy? Učitelé měli napsat důvody, proč využívají metody, které označili jako nejčastěji využívané v předchozí otázce. Nejčastější odpověď byla aktivizující a efektivní. Tuto odpověď zvolilo celkem 41 respondentů. Důležité kritérium je také, že žáky baví a je oblíbené (26 respondentů). Dále se objevily důvody, že jsou to metody nenáročné, osvědčené nebo že je učitelé nejlépe zvládají, což je podle mého názoru také velice důležité.

3. Jakým způsobem realizují učitelé průřezová témata na 1. stupni základní školy? Jednoznačně nejčastější způsob realizace průřezových témat je kombinací všeho, tedy v rámci jiných předmětů i projektem. Tuto odpověď zvolilo 61,2 % respondentů. Samostatnou hodinu nikdo z dotazovaných učitelů nevyužívá. Realizována jsou nejčastěji formy skupinovou a projektovou formou výuky (133 respondentů). Převážná většina respondentů využívá efektivní a zábavné metody výuky, jako je diskuze nebo

třeba demonstrace. Jelikož je důležité, aby pro žáky hodina znamenala prožitek, bavilo je to, realizují učitelé hodinu především tak, aby to odpovídalo těmto požadavkům. Pokud realizují hodinu a potřebují zařadit nějaké pracovní materiály, jsou to především ty známé a osvědčené (didaktické hry, pracovní listy).

5.3 Diskuze výsledků

Vyhodnocením bylo zjištěno, že učitelé, kteří odpovídali na otázky z dotazníku, jsou převážně učitelé s mnohaletou praxí, ženy a z běžných základních škol. Na otázku, jakým způsobem nejčastěji realizují průřezová témata na 1. stupni ZŠ, odpověděla většina kombinací všeho, tedy projektem a v rámci jiných předmětů. Dalo se předpokládat, že samostatnou hodinu bude realizovat malé množství učitelů, vzhledem k tomu, že je to především časově náročné a často není možné do rozvrhu další hodinu přidat. Tyto hodiny jsou především pro ty školy, které mají speciální zaměření, například na environmentální výchovu, a samostatná hodina by byla tedy namístě. Bohužel žádný z dotazovaných učitelů pravděpodobně na takové škole neučí, a proto tento způsob nikdo nezvolil. Tato otázka je velmi blízká otázce následující, která zjišťovala, jaké formy výuky průřezových témat nejčastěji učitelé využívají. Potvrdilo se, že nejvíc učitelé využívají formu skupinovou a projektovou. Někteří učitelé však zvolili i možnost kooperativní a individuální ve velké míře, i když tyto formy výuky nejsou zrovna nejlepší pro výuku právě průřezových témat. I když jsou dotazovaní učitelé převážně zkušení, u metod výuky nastal problém. Několik respondentů do připomínek napsalo, že si nejsou jisti, jaký je rozdíl mezi některými metodami, například mezi diskuzí, rozhovorem a dialogem nebo demonstrací a předváděním. Je možné, že se tato neznalost mohla promítnout i do jejich odpovědí. Tyto zdánlivě stejné metody mají totiž skoro stejné množství odpovědí. Také u pojmu brainstorming byl problém. Některé paní učitelky se mě, jak osobně, tak i online v připomínkách ptaly, co to je. Po vysvětlení pojmu zjistily, že metodu využívají, ale říkají tomu jinak. Trochu překvapující je, že metodu písemné práce 6 učitelů využívá často a 42 učitelů občas. Dle mého názoru by se rozhodně tato metoda neměla při realizaci průřezových témat využívat, jelikož průřezová témata by se neměla nijak známkovat. Ideální je po každé hodině udělat pouze závěrečnou reflexi, a nikoliv žáky z vědomostí nějakým způsobem vyzkoušet. Pokud se vrátíme k tomu, že někteří učitelé neznají pojmy, mohlo se to stát i u této metody. Ti, kteří zvolili, že metodu nevyužívají vůbec, možná pochopili tento pojem jako závěrečné testování žáků a známkování hodiny. Respondenti, kteří zvolili možnost občas nebo často využívaná metoda při výuce průřezových témat, mohli daný pojem pochopit tak, že je to práce, kde se žáci například zamýšlejí nad daným tématem a píšou tedy takzvanou písemnou práci. Doufám, že výsledky pramení pouze ze špatného výkladu terminologie nebo nedostatečného promyšlení otázky při vyplňování

dotazníku a odpovědi učitelé vztáhli nejen na průřezová témata, ale i na ostatní předměty, jelikož opět připomínám, že průřezová témata jsou o prožitku, zábavě a neměla by být nijak hodnocena a známkována. Nejčastější odpovědi učitelů na otázku odůvodnění nejčastějších metod byly, že jsou aktivizující a efektivní, žáky baví a existuje při nich možnost vyjádření vlastního názoru a komunikace. Tyto důvody se shodují se zvolenými metodami. Důležité je určitě to, že jeden z důvodů je, že je to oblíbené u dětí. Na otázku týkající se nejoblíbenější metody u dětí zvítězily didaktické hry. Následuje diskuze, předvádění, ale také vyprávění. Zajímavé je, že právě vyprávění je jedna z často používaných metod a je oblíbená i u dětí. Dle mého názoru je to proto, že děti rády poslouchají zajímavé povídání, příběhy, a to zvláště děti menší. Naopak důvody uváděné pro metody, které byly označeny jako nevyužívané vůbec, jsou nevyhovující a nezábavné, nevhodné pro určitý ročník nebo využití v jiných předmětech. Někteří učitelé zvolili všechny metody tak, že je alespoň občas využívají, proto neměli žádný důvod pro vyplnění otázky. Písemná práce a výklad jsou naopak nejméně oblíbenými metodami u dětí, jak jsme zjistili z dotazníku, avšak tyto metody učitelé ve větší míře používají alespoň občas, nebo i často. Je to dokonce ve větším počtu než u odpovědí vůbec.

Učebnic je na trhu velké množství, ale jednoznačně převažují publikace nakladatelství Nová škola. Je však nutné poukázat, že velké množství učitelů nevyužívá pro průřezová témata učebnice žádné. Nejčastějšími materiály, které se využívají, jsou didaktické hry a pracovní listy. V dnešní době jsou již většinou ve třídách interaktivní tabule s přístupem k internetu, a proto jsou elektronické materiály jedny z nejvyužívanějších. Velice málo využívají učitelé noviny, učebnice a pracovní sešity, ale je nutné poukázat na to, že tyto materiály označilo velké množství učitelů jako využívané občas.

Jestliže porovnáme část výsledků dotazníkového šetření této práce s výsledky diplomové práce s názvem Didaktické pomůcky a aktivity pro výuku průřezových témat na 1. stupni ZŠ od autorky Jany Kratochvílové (2016) můžeme říct, že se převážně shodují. Co se týká realizace, tak velké množství respondentů uvedlo v práci Jany Kratochvílové, že využívají možnost projektu i v rámci jiných předmětů, což se shoduje s výsledky i této práce. V dotazníku se také Jana Kratochvílová ptala na způsob vyučování průřezových témat, kdy nabízela možnosti – učebnice, technika, pomůcky a bez pomůcek. Velké množství respondentů zvolilo možnosti učebnice, technika i pomůcky. V této diplomové práci jsem se také ptala, jaké pracovní materiály k výuce průřezových témat respondenti

využívají. I když učebnice tak velký ohlas neměly, stále můžeme říct, že celkově pomůcky a technika se velice využívají. Porovnáním těchto několika otázek můžeme říct, že během dvou let se výrazněji způsob realizace a vyučování průřezových témat nezměnilo.

Závěrem bych chtěla říct, že každý učitel/učitelka si zvolí svůj vlastní způsob, který mu vyhovuje s ohledem nejen na zkušenosti, ale především na děti ve třídě. Samozřejmě pokud nemají možnost si zvolit realizaci takovou, kterou by chtěli, nemají jinou možnost než si zvolit jinou.

Závěr

Školství se stále proměňuje. Do hodin přicházejí nové metody, formy, nápady a náměty. Stále se snažíme, aby hodiny byly co nejvíce efektivní, ale především, aby pro děti byly zábavné a zajímavé. Toto všechno platí i u hodin jednotlivých průřezových témat. Zaměřila jsem se tedy na to, jaké metody, formy a materiály učitelé využívají. Cílem diplomové práce bylo zjistit, jakým způsobem realizují učitelé 1. stupně základních škol průřezová témata.

Teoretická část je zaměřena na jednotlivá průřezová témata, která jsou součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Tato teorie se opírá právě o rámcový vzdělávací program. Následně můžeme pod každou kapitolou průřezových témat najít materiály s náměty, které určitě mohou být ve výuce využity. Jelikož se tato práce zabývá realizací, nesmí se také opomenout teorie výukových prostředků, a to výukových forem a výukových metod. Zaměřuji se také na možné kapitoly průřezových témat v učebnicích. Jelikož se jedná o vyučovací proces, nesmí se opomenout klíčové kompetence, které se během vyučování rozvíjejí. Jedná se konkrétně o klíčové kompetence žáka, a publikace s náměty, které můžeme využít, ale i klíčové kompetence učitele.

Praktická část, která byla zaměřena na realizaci průřezových témat v primárním vzdělávání, pomocí dotazníkového šetření ukázala, že většina dotazovaných učitelů realizuje průřezová témata kombinací všeho, tedy projektu a v rámci jiných předmětů. Také využívají především efektivní a pro děti oblíbené metody a formy, což shledávám jako velice pozitivní. Dle mého názoru se ukazuje, že učitelé opravdu berou průřezová témata jako výuku sice vzdělávací, ale především zábavnou a zajímavou. Učitelé také využívají ve velkém množství různé didaktické materiály, a to především didaktické hry, pracovní listy a v době moderních technologií také interaktivní tabuli s přístupem na internet. Menší pomocí pro výuku průřezových témat jsou nejen zmíněné materiály s náměty u každého průřezového tématu, ale také seznam her a aktivit, které se dají využít a jsou zařazeny v příloze číslo 4, a jsou výsledkem této diplomové práce. Tyto náměty mohou využít učitelé, kteří si nevědí rady, chtějí změnu ve svých hodinách, nebo i začínající učitelé, kteří určitě pomoc rádi využijí.

Literatura:

CICHÁ, M., GULOVÁ, L. a spol. (2012) *JINAKOST, PŘEDSTUDKY, MULTIKULTURALISMUS: Možnosti a limity multikulturní výchovy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 978-80-244-3287-8.

ČINČERA, J. (2007). *Enviromentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-147-8.

DUDKOVÁ, L., TILLOVÁ, K. a kol. (2012). *Na stopě: začleňování globálních témat do výuky*. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, o. p. s. ISBN 978-80-905361-0-4.

FABRI, F., & HARRINGTON, K. (Eds.). (2011). *Learning through Networks: Reflections on Creating Joyful Learning Experiences*. Dublin: County Dublin Vocational Education Committee. ISBN 978-99957-0-058-4.

FIEDOROVÁ, M., ŠTĚPNIČKOVÁ, K. a kol. (2014). *Poznáváme svět: Programy globálního rozvojového vzdělávání pro žáky 1. stupně ZŠ*. Olomouc: Arpok. ISBN 978-80-905361-3-5.

GILLERNOVÁ, I., KREJČOVÁ, L., a kol. (2012). *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3472-9.

HANSEN ČECHOVÁ, B. a kol. (2006). *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: www.scio.cz. ISBN 80-86910-53-9.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. (2016). *Didaktické pomůcky a aktivity pro výuku průřezových témat na 1. stupni ZŠ* [diplomová práce]. Hradec Králové: PdF UHK.

JANIŠ, K. (2003). *Organizační formy výuky: pracovní texty pro studenty doplňkového pedagogického studia č. 4*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-365-4.

JÄÄSKELÄINEN L. & REPO T. (2011). *Schools reaching out to a global world. Finnish*. National Board for Education. ISBN 978-952-13-4934-8.

KALHOUS, Z. & Obst, O. (1998). *Školní didaktika*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. ISBN 80-7067-920-4.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. (2004). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a didaktická příprava učitelů. In: *Didaktika - opora proměn výuky?: sborník příspěvků z celostátní konference s mezinárodní účastí, konané dne 4.6.2003 na PF UHK v Hradci Králové*. Hradec Králové: Gaudeamus. s. 61-65. ISBN 80-7041-498-7.

KREJČOVÁ, E. & VOLFOVÁ, M. (1994). *Didaktické hry v matematice*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-960-1.

MAŇÁK, J. & ŠVEC, V. (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. (2007). *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-315-4.

MICHALOVÁ, Z. & PEŠATOVÁ, I. (2012). *Podpora osobnostní a sociální výchovy v inkluzivním vzdělávání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-838-0.

NEUMAJER, O. (2012). Co Jsou DUMy [online]. *Metodický portál RVP* [cit. 2018-08-02]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/16435/CO-JSOU-DUMY.html>.

PASTOROVÁ, M. (2009). Průřezová témata ve školním vzdělávacím programu – zkušenosti z pilotních gymnázií. [online]. *Metodický portál RVP* [cit. 2018-01-29]. Dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/3156/PRUREZOVA-TEMATA-VE-SKOLNIM-VZDELAVACIM-PROGRAMU---ZKUSENOSTI-Z-PILOTNICH-GYMNAZIUM.html>.

PRŮCHA, J. (2001) *Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum*. Praha: ISV. ISBN 80-85866-72-2.

PRŮCHA, J. a kol. (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. (2017). In: *VÚP Praha*, [online], [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf.

SPILKOVÁ, V. (2001) Profesní standard a klíčové kompetence učitele primární školy. In: *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém*. Sborník z celostátní konference. 2. díl. Praha: Univerzita Karlova, str. 11-15. ISBN 80-7290-059-5.

SPILKOVÁ, V. (2002). *Současné proměny vzdělávání učitelů v zemích Evropské unie. Pedagogická orientace 2002, č. 2*. Brno: Masarykova Univerzita. ISSN 1211-4669.

SRB, V. & ŠVEC, J. (2007). *Jak na osobnostní a sociální výchovu?: výchozí příručka k metodikám OSV*. Vyd. 2. Praha: Projekt Odyssea. ISBN 978-80-87145-01-2.

VALENTA, J. (2013). *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4473-5 2013.

ŠEBEŠOVÁ, P. & ŠIMONOVÁ, P. (2013). *Enviromentální výchova pro ZŠ a SŠ: Tři kroky k aktivnímu vyučování*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0503-6.

TROUSIL M. & JAŠÍKOVÁ V. (2015). *Úvod do tvorby odborných prací*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-542-4.

Školský zákon: zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online], [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2017-do-31-8-2018>.

VÚP Praha. (2006). ROZUMĚT MÉDIÍM – základy mediální výchovy pro učitele [online]. *Metodický portál RVP* [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/512/ROZUMET-MEDIIM---ZAKLADY-MEDIALNI-VYCHOVY-PRO-UCITELE.html/>.

ZORMANOVÁ, L. (2012). *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4100-0.

Studijní literatura

SKUTIL, M. (2017). Aktuální citační norma s platností od 2017. [online]. Mgr. Martin Skutil Ph.D.: Ústav primární a preprimární edukace. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: http://lide.uhk.cz/pdf/ucitel/skutima1/Download/Citace%20zdroj%C5%AF_2017.pdf.

SKUTIL, M., KŘOVÁČKOVÁ, B., a kol. (2014). *Psaní odborných textů a tvorba elektronických prezentací ve společenských vědách*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-503-5.

TROUSIL, M. & JAŠÍKOVÁ, V. (2015). *Úvod do tvorby odborných prací*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-542-4.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Zdroje didaktických materiálů – jednotlivá témata.

Příloha č. 2 – Zdroje didaktických materiálů – obecné.

Příloha č. 3 – Dotazník.

Příloha č. 4 – Hry a aktivity pro realizaci průřezových témat.

Příloha č. 1 – Zdroje didaktických materiálů – jednotlivě

Osobnostní a sociální výchova

Lekce OSV

- <http://www.odyssea.cz/metodiky-osv/lekce-osv>.

Čítanka k OSV

- <http://www.odyssea.cz/metodiky-osv/citanka-osv>.

Kdo jsem, jaký jsem

KŘÍŽ, P. (2005) *Kdo jsem, jaký jsem*. Kladno: AISIS. ISBN 80-239-4669-2.

Online metodický materiál Osobnostní a sociální výchova – ZŠ a MŠ Křenová Brno

- http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/osv_metodika_-_zs_a_ms_krenova_bрно.pdf.

Petr a jeho příběhy

- ČADILOVÁ V. & ŽAMPACHOVÁ, Z. (2017). *Petr a jeho příběhy: aneb jak se učit správně chovat pomocí obrázků*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-88163-62-6.

Hlemýžď to zvládá – zvládneme to také

- BOĐOVÁ, V. a kol. (2012). *Hlemýžď to zvládá – zvládneme to také*. Metodická příručka. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-859-5.
- BOĐOVÁ, V. a kol. (2012). *Hlemýžď to zvládá – zvládneme to také*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-860-1.

Výchova demokratického občana

Politeia: Výchova demokratického občana

- HOTOVÝ, F., (2008). *Politeia: výchova demokratického občana*. Praha: Gamini. ISBN neuvedeno.

Výuka demokracie

- GOLLOB, R. & KRAPF, P. (2012). *Výuka demokracie: Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6089-0.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Anyana – děti a svět

ARPOK. *Anyana – děti a svět*. Olomouc: Arpok. ISBN neuvedeno

k zapůjčení do škol: <http://arpok.cz/eshop/publikace/1-stupen/anyana-deti-a-svet/>.

Poznáváme svět

- FIEDOROVÁ, M., ŠTĚPNIČKOVÁ, K. a kol. (2014). *Poznáváme svět: Programy globálního rozvojového vzdělávání pro žáky 1. stupně ZŠ*. Olomouc: Arpok. ISBN 978-80-905361-3-5.

Metodika – výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech 2.-4. díl

- DLOUHÁ, R., CHÁRA P. a kol. *Metodika: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*. Praha: Scio. ISBN nezjištěno.
- DLOUHÁ, R., CHÁRA P. a kol. *Metodika: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*. Praha: Scio. ISBN nezjištěno.
- DLOUHÁ, R., CHÁRA P. a kol. *Metodika: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*. Praha: Scio. ISBN nezjištěno.

Varianty.cz

- <https://www.varianty.cz/metodicke-listy>.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

- MARCANÍKOVÁ, J. (2012). *Průřezová témata RVP v geografickém vzdělávání* [diplomová práce]. Brno: PřF Masarykova Univerzita.

Multikulturní výchova

Pestrobarevný svět

- PATAKIOVÁ, M. (2014). *Pestrobarevný svět, aneb, Multikulturní workshopy pro učitele MŠ a 1. stupně ZŠ*. Brno: Nesehnutí. ISBN 978-80-87217-13-9.

Multikulturní výchova cestou výtvarné a dramatické dílny

- VEJRYCHOVÁ, R., SVÁTKOVÁ, B. a kol. (2013). *Multikulturní výchova cestou výtvarné a dramatické dílny*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6653-3.

My a ti druzí

- NĚMEČKOVÁ, I., (2003). *My a ti druzí: příručka pro multikulturní výchovu a vzdělávání na základní škole*. Praha: Multikulturní centrum. ISBN 80-239-2099-5.

Náměty pro multikulturní výchovu – Poznáváme jiné národy

- CÍLKOVÁ, E. & SCHÖNEROVÁ, P. (2007). *Náměty pro multikulturní výchovu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-87217-13-9.

Každý je důležitý – vzájemně se poznávejme!

- BERÁNKOVÁ, K. & MRÁZOVÁ, E. (2008). *Každý je důležitý – vzájemně se poznávejme!: (metodické náměty pro multikulturní výchovu)*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem. ISBN 978-80-7414-052-5.

Ty + Já = My

- ČERMÁKOVÁ, J., RABIŇÁKOVÁ, D. a kol. (2000). *Ty + Já = kamarádi: hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. Praha: ISV. ISBN 80-85866-76-5.

Enviromentální výchova

Enviromentální výchova v příbězích

- JANOUŠKOVÁ, S. & KUKAL, P. (2008). *Enviromentální výchova v příbězích*. Praha: Fortuna. ISBN 978-80-7373-024-6.

Ekologická a enviromentální výchova

- ŠIMONOVÁ, P. ČINČERA, J. a kol. (2013). *Ekologická a enviromentální výchova*. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-452-5.

Inspirace Les

- HRONEŠOVÁ, L. (2011). *Inspirace les*. Krkonoše: Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER, Brontosaurus Krkonoše. ISBN neuvedeno.

Praktická ekologická výchova v mateřských a základních školách

- BUREŠ, J a kol. (2011). *Praktická ekologická výchova v mateřských a základních školách*. Pardubice: Ekocentrum PALETA. ISBN neuvedeno.

Mediální výchova

Rozumět médiím: základy mediální výchovy pro učitele

- MIČIENKA, M., JIRÁK, J., a kol. (2006). *Rozumět médiím: základy mediální výchovy pro učitele*. Praha: Partners Czech. ISBN 80-239-6762-2.

Základy mediální výchovy

- MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. (2007) *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-315-4.

Mediální výchova

- BĚLOHLAVÁ E. a kol. (2013). *Mediální výchova*. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-162-3.

Náměty do hodin mediální výchovy

- <https://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-50.html>.

Příloha č. 2 - Zdroje didaktických materiálů – obecné

Didaktické (metodické) materiály obecně

Praktické náměty pro výuku na 1. stupni ZŠ

- *Osobnostní a sociální výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-78-7.
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-77-0.
- *Multikulturní výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-75-6.
- *Mediální výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-74-9.
- *Enviromentální výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-76-3.

Praktické náměty na průřezová témata ve výuce na 1. stupni ZŠ

- KALÁBOVÁ, N. (2014). *Osobnostní a sociální výchova II*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-091-8.
- STAŇKOVÁ, B. a kol. (2014). *Výchova demokratického občana II*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-095-6.
- KOCOUREK, J. (2014). *Multikulturní výchova II*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-094-9.
- MACHATÝ, R. & RÁČKOVÁ, M. (2014). *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech II*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-092-5.
- MACHATÝ, R. (2014). *Enviromentální výchova*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-093-2.

Průřezová témata – Projekty 1

- MIKULKOVÁ, H. (2006). *Průřezová témata – Projekty 1*. Olomouc: Prodos. ISBN 978-80-7230-243-7.

Průřezová témata – Projekty 2

- PLÁTENÍK, P. (2009). *Průřezová témata – Projekty 2*. Olomouc: Prodos. ISBN 978-80-7230-246-8.

Svět průřezových témat pro 1. stupeň ZŠ

- STRCULOVÁ, V. (2006). *Svět průřezových témat pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Raabe. ISBN neuvedeno.

Dumy

rvp.cz

- <https://dum.rvp.cz/vyhledavani/prochazet.html?rvp=Z>.

dumy.cz

- <http://dumy.cz/vyhledavani?vzdelavani=B&nazev=zakladni-vzdelavani-prvni-stupen>.

veskole.cz

- <http://www.veskole.cz/dumy/>.

Rozvoj a konkrétní publikace

Klíčové kompetence v příbězích (aneb) dovednosti pro život

- PÁPOLOVÁ, M. a kol. (2009). *Klíčové kompetence v příbězích (aneb) dovednosti pro život*. Praha: Scio. ISBN 978-80-7430-000-4.

Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce

HANSEN ČECHOVÁ, B. a kol. (2006). *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: www.scio.cz. ISBN 80-86910-53-9.

Příloha č. 3 – Dotazník

28. 3. 2017

Realizace průřezových témat v primárním vzdělávání

Realizace průřezových témat v primárním vzdělávání

Jsem studentkou Univerzity Hradec Králové, oboru učitelství pro 1. stupeň ZŠ.
Dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci. Dotazník se týká realizace průřezových témat v primárním vzdělávání a je zcela anonymní.
Předem Vám velice děkuji za vyplnění.

**Povinné pole*

1. Délka Vaší praxe? *

2. Pohlaví *

Označte jen jednu elipsu.

☐ Žena

☐ Muž

3. V jakém typu školy vyučujete? *

Vyberte jednu z možností.

Označte jen jednu elipsu.

☐ Běžná základní škola

☐ Malotřídní škola

☐ Alternativní škola

☐ Jiné: _____

4. Jakým způsobem realizujete (implementujete) průřezová témata na prvním stupni základní školy? *

Vyberte jednu z možností.

Označte jen jednu elipsu.

☐ Samostatnou hodinou

☐ Projektem

☐ V rámci jiných předmětů

☐ Kombinací všeho

☐ Jiné: _____

5. Jaké formy výuky průřezových témat, nejčastěji využíváte na prvním stupni základní školy? *

Vyberte nejvýše 3 možnosti.

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

☐ Individuální

☐ Hromadná

☐ Projektová

☐ Skupinová

☐ Kooperativní

☐ Jiné: _____

6. Jaké metody využíváte ve výuce průřezových témat na 1. stupni základní školy? *

V každém řádku učiňte jednu ze tří možností.
Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	vůbec	občas	často
vyprávění	☐	☐	☐
výklad	☐	☐	☐
popis	☐	☐	☐
rozhovor	☐	☐	☐
diskuze	☐	☐	☐
dialog	☐	☐	☐
písemná práce	☐	☐	☐
práce s učebnicí	☐	☐	☐
pozorování	☐	☐	☐
předvádění	☐	☐	☐
demonstrace	☐	☐	☐
projekce	☐	☐	☐
dramatizace	☐	☐	☐
hraní rolí	☐	☐	☐
brainstorming	☐	☐	☐

7. Z předchozí otázky odůvodněte alespoň dvě metody, které jste zvolili jako "ČASTO". *

Z jakých důvodů právě tyto metody používáte často?

8. Z předchozí otázky odůvodněte alespoň dvě metody, které jste zvolili jako "VŮBEC". *

Z jakých důvodů právě tyto metody nepoužíváte vůbec?

9. Které metody ve vyučování průřezových témat na prvním stupni základní školy jsou oblíbené u dětí? *

Zvolte nejvýše 4 možnosti.

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- ☐ Vyprávění
- ☐ Výklad
- ☐ Popis
- ☐ Rozhovor
- ☐ Diskuze
- ☐ Dialog
- ☐ Písemná práce
- ☐ Práce s učebnicí
- ☐ Pozorování
- ☐ Předvádění
- ☐ Demonstrace
- ☐ Projekce
- ☐ Jiné: _____

10. Jaké učebnice (nakladatelství) využíváte při vyučování průřezových témat na prvním stupni základní školy? *

11. Jaké pracovní materiály využíváte ve výuce průřezových témat na 1. stupni základní školy? *

V každém řádku učiňte jednu ze tří možností.

Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	vůbec	občas	často
učebnice	☐	☐	☐
pracovní listy	☐	☐	☐
pracovní sešity	☐	☐	☐
interaktivní tabuli	☐	☐	☐
didaktické hry	☐	☐	☐
atlas	☐	☐	☐
mapy	☐	☐	☐
noviny	☐	☐	☐
encyklopedie	☐	☐	☐
časopisy	☐	☐	☐
internet	☐	☐	☐

12. Připomínky

Příloha č. 4 – Hry a aktivity pro realizaci průřezových témat

Místa si vymění

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova

Téma: poznávání lidí

Ročník: 1. – 5.

Doba trvání: 5–10 minut

Pomůcky: žádné (židle)

Forma výuky: hromadná

Metoda výuky: didaktická hra

Cíl:

- Žáci se pomocí jednoduché aktivity poznají své spolužáky.
- Žáci se dozví něco nového o svých spolužácích.
- Žáci dokážou utvořit jednoduchou otázku.

Popis:

Ve třídě uděláme všichni kruh. Je možné buď stát, nebo si sednout na židličky. Učitel zahájí aktivitu uprostřed kruhu tím, že řekne: „Místa si vymění všichni ti, kteří...“ Na konci věty může zvolit cokoliv, co má, nebo nemá rád. Například ti, kteří mají rádi modrou barvu, nemají rádi zimu, mají rádi špagety atd. Ti, kteří se s touto věcí shodují si vymění místa. Na volné místo se také zařazuje ten, který je uprostřed. Pokud někdo nenajde volné místo zůstává uprostřed a říká novou větu.

Reflexe:

Dozvěděli jste se o někom něco, co jste nevěděli?

Dozvěděli jste se o někom něco, co jste nečekali?

Byl někdo, kdo se s vámi shodoval ve všem?

Zdroj: autorka

Poznáváme své spolužáky

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova

Téma: poznávání lidí

Ročník: 2. – 5.

Doba trvání: 10–15 minut

Pomůcky: tužka, papír, (pracovní list)

Metoda výuky: rozhovor, dialog

Forma výuky: hromadná, kooperativní

Cíl:

- Žáci se dozví nové věci o svých spolužácích.
- Žáci spolu zvládnou komunikovat.
- Žáci zvládnou utvořit jednoduché otázky.

Popis:

Vybereme jednoho žáka, který je uprostřed. Učitel dává otázky a ostatní píšou odpovědi o vybraném žákovi. Když neví, zkusí si tipnout. Po všech otázkách se ptáme vybraného žáka na odpovědi a žáci si vyhodnocují vlastní tipy. Vyměníme žáka.

Obměna: můžeme mít pracovní list s otázkami a žáci si najdou dvojici. Zjišťují podle otázek odpovědi. Poté si najdou dalšího partnera do dvojice a opět mezi sebou odpovídají na otázky.

Reflexe:

Věděli jste všechny otázky o spolužákovi?

Dozvěděli jste se něco nového o svém spolužákovi?

Co vás překvapilo?

Odpovídalo se vám na otázky lehce?

Pracovní list

Jméno spolužáka:	
Otázka	Odpověď
Máš nějakého sourozence?	
Máš nějakého domácího mazlíčka?	
Jaké je tvoje nejoblíbenější jídlo?	
Kam by ses chtěl/a nejraději podívat a proč?	
Čím bys chtěl/a být?	
Vlastní otázka	
Vlastní otázka	

Zdroj: autorka

Řekni něco o sobě

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova

Téma: poznávání lidí

Ročník: 1. – 5.

Doba trvání: 10–15 minut

Pomůcky: rulička toaletního papíru

Metoda výuky: rozhovor, vyprávění, teploměr

Forma výuky: hromadná

Cíl:

- Žáci se dokáží správně vyjádřit.
- Žáci se o sobě dozví nějaké informace.

Popis:

Ve třídě pošleme roli toaletního papíru. Pouze řekneme, že každý si má část utrhnout. Je jedno kolik, záleží na každém jednotlivci. Jakmile budou všichni mít odtrhnuté, můžeme začít. Postupně každý musí o sobě říct tolik věcí, kolik si utrhnul částí toaletního papíru.

Reflexe:

Položíme žákům jednoduchou otázku, zdali se dozvěděli o spolužácích něco nového. Žáci se postaví na jednu stranu, jestli ano, nebo na druhou stranou jestli ne. Mohou se také postavit doprostřed, nebo někam mezi.

Zdroj: autorka

Podle mého názoru...

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova

Téma: hodnoty

Ročník: 4. – 5.

Doba trvání: 5–10 minut

Pomůcky: žádné

Metoda výuky: diskuze

Forma výuky: hromadná

Cíl:

- Žáci dokážou odpovídat na otázky.
- Žáci vhodně diskutují nad otázkami.
- Žáci se správně vyjadřují.

Popis:

Učitel pokládá postupně otázky a žáci odpovídají. Snažíme se dalšími doplňujícími otázkami rozproudit diskuzi.

Otázky:

Čeho byste se určitě nechtěli v životě vzdát?

Co byste si přáli, kdyby vám kouzelný dědeček nabídl splnit jedno jakékoli přání?

Jaké chování jste v poslední době u někoho zaznamenali a určitě ho neschvalujete? Proč, co vám na něm vadí?

Co je potřeba na světě nejvíce chránit? Co je nejdůležitější pro svět?

Zdroj: autorka

Moje hodnoty

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova

Téma: hodnoty

Ročník: 3. – 5.

Doba trvání: 15–20 minut

Pomůcky: lístečky s hodnoty

Metoda výuky: vyprávění, diskuze

Forma výuky: hromadná

Cíl:

- Žáci si uvědomí své hodnoty.
- Žáci dokáží obhajovat své názory.
- Žáci zvládnou vhodně diskutovat.

Popis:

Každý žák si napíše 5 hodnot, které jsou pro něj důležité.

Říkáme příběh: „Jednoho dne jste se probudili na houpající se lodi. Všude bylo pouze širé moře. Na lodi byla i vaše posádka. Pluli jste, ale bohužel přišla obrovská bouře a vy jste ztroskotali. Ztroskotali jste na krásném ostrově. Abyste se dostali domů, musíte překonat spoustu překážek. Vždy, když se nějaká objevila, dala se překonat pouze tím způsobem, že se „zbavíme“ jedné své hodnoty, kterou jste si napsali.“

Žáci odebírají vždy jednu hodnotu na stranu, další vyřazenou hodnotu dávají nad tu první a takto opakují.

1. překážka – překonání řeky
2. překážka – překonání skály
3. překážka – utkání se s domorodci
4. překážka – překonání džungle

Jakmile zbude jedna, zjistíme, která hodnota je pro žáka ta nejdůležitější z napsaných, a která nejméně.

Obměna:

Žákům můžeme dát již předepsané hodnoty se kterými budou pracovat na lístečkách. Žáci si vyberou pět hodnot z nabídky, které si nechají u sebe a dále s nimi budeme pracovat stejně jako ve verzi předchozí.

Obměna:

Žákům můžeme dát již předepsané hodnoty se kterými budou pracovat na lístečkách. Žáci si z klobouku vylosují pět hodnot a s nimi budou dále pracovat stejně jako u hlavní verze.

Reflexe

Která hodnota vám zbyla?

Proč jste si ji nechali?

Proč jste jako první vyřadili právě tuto hodnotu?

Inspirace: www.odyssea.cz

Lístečky s možnostmi hodnot:

- vytiskneme podle počtu dětí a našeho uvážení podle zvolené verze. Pro delší životnost můžeme zalaminovat.

bezpečí	moudrost	pohodlný život
rodina	přátelství	společenské uznání
krása přírody	svět v míru	svoboda
štěstí	vzrušující život	láska

Tři pravidla

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova

Téma: hodnoty

Ročník: 4. – 5.

Doba trvání: 10–15 minut

Pomůcky: pracovní list, smajlíci

Metoda výuky: práce s pracovním listem, diskuze

Forma výuky: hromadná

Cíl:

- Žáci se zamyslí nad pravidly.
- Žáci dokážou vymyslet příklady spojené s pravidly.

- Žáci se umějí správně vyjádřit a vyjádřit své myšlenky.

Popis:

Každému žákovi dáme pracovní list, který si přečte a podle instrukcí vyplní. Pokud mu nebudou řádky stačit, může využít druhou stranu.

Reflexe:

Žák dostane usměvavého smajlíka. Smajlíka přiřadí na tabuli k jednomu z pravidel, které si myslí, že je obzvláště platné a měli bychom se jim řídit. Následuje diskuze k výsledkům, které žáci zvolili.

Pracovní list

Přečti si následující pravidla.

Zlaté pravidlo

Jednej s jinými tak, jak bys chtěl, aby oni jednali s tebou.

Pravidlo respektu

Jednej s jinými tak, jak by oni chtěli, abys s nimi jednal.

Pravidlo rodičovské péče

Jednej s jinými tak, jak to podle svého dobře uváženého názoru považuješ za správné pro jejich dobro.

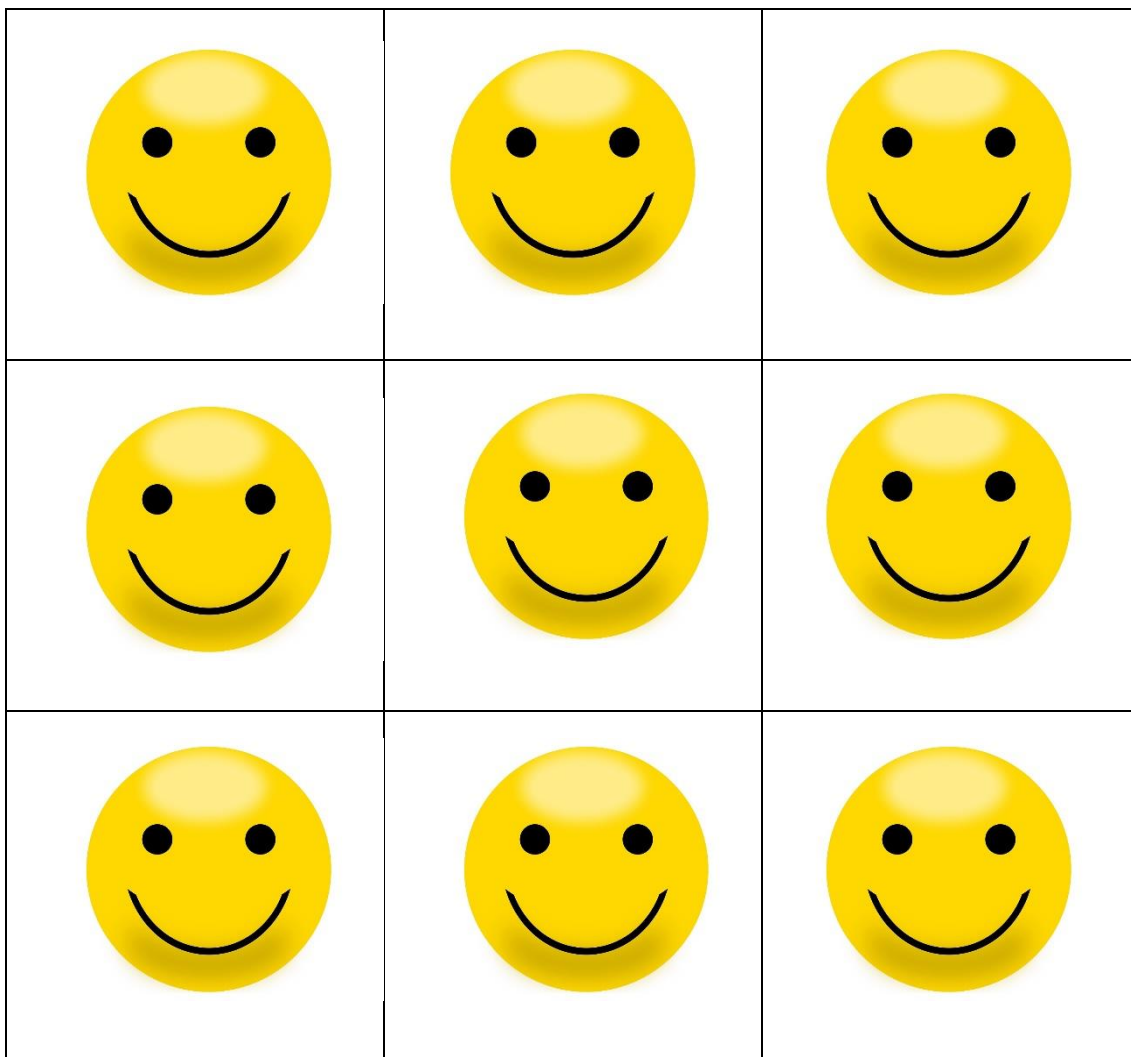
Napiš příklady dokládající platnost jednotlivých pravidel.

Napiš příklady, které dokazují neplatnost těchto pravidel.

Smajlíci na reflexi

- Vytiskneme podle počtu dětí, pro delší životnost zalaminovat.

Zdroje obrázků: <https://pixabay.com/>

Licence: Creative Commons

Inspirace: HANSEN ČECHOVÁ, B. a kol. (2006). *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*. Praha: www.scio.cz. ISBN 80-86910-53-9.

Znám státní a evropské symboly

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Téma: státní a evropské symboly

Ročník: 4. – 5.

Doba trvání: 5–15 minut

Pomůcky: symboly

Metoda výuky: didaktická hra, rozhovor

Forma výuky: skupinová

Cíl:

- Žáci zvládnou porovnat nabízené symboly.
- Žáci zvládnou správně roztrždit nabízené symboly.
- Žáci zkusí symboly pojmenovat.

Popis:

Do dvojice, nebo početnějších skupinek dostanou žáci sadu obrázků státních a evropských symbolů. Jejich úkolem je si obrázky prohlédnout a správně je porovnat a roztrždit. Česká státní vlajka by měla být na úrovni Evropské státní vlajce, a takto by to mělo být i u dalších symbolů.

Obměna:

Přidáním dalších státních symbolů a pojmenování můžeme hrát jako pexeso. Symboly České a Evropské unie obracíme společně. Další symboly České republiky obracíme do dvojice s názvem.

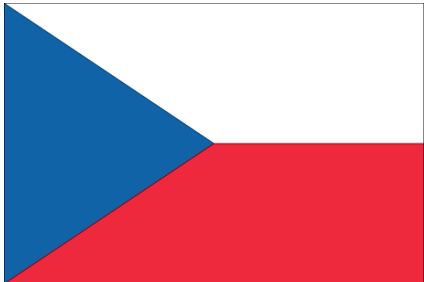
Reflexe:

Společně si pojmenujeme jednotlivé symboly České republiky, Evropské unie a zkontrolujeme.

Zdroj: autorka

Státní symboly České republiky a evropské symboly

- vytisknout podle počtu skupinek, pro delší životnost zalaminovat.

	
Kde, domov můj?	Óda na radost.
Pravda vítězí	Jednotní v rozmanitosti.
	

Zdroj obrázků – <https://pixabay.com/>

Licence: Creative Commons

Další státní symboly České republiky a jejich pojmenování

- vytisknout podle počtu skupinek, pro delší životnost zalaminovat.

	Trikolora
	Velký státní znak
	Malý státní znak
	Vlajka prezidenta republiky
	Státní pečeť

Zdroj obrázků:

<http://www.mvcr.cz/clanek/statni-symboly-ceske-republiky.aspx>

Stavby světa

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Téma: svět

Ročník: 3. – 5.

Doba trvání: 10–15 minut

Pomůcky: kartičky

Metoda výuky: didaktická hra, rozhovor

Forma výuky: skupinová

Cíl:

- Žáci poznají nejznámější stavby světa.
- Žáci se pokusí stavby správně pojmenovat.
- Žáci se pokusí stavby správně zařadit do správné země.

Popis:

Každá skupinka má sadu kartiček, kterou si mezi sebou rozdají. Podle počtu žáků drží v ruce jednu, nebo i více kartiček ze stejné sady. Začne jakýkoliv žák otázkou: „Kdo má (přečte červený název)?“. Všichni žáci se podívají na svoje kartičky a první obrázky. Kdo bude mít danou stavbu řekne: „Já mám (název stavby) a kdo má (přečte název stavby)?“. Všichni se opět podívají na obrázky svých staveb a takto pokračují dále, dokud se všichni nevystřídají.

Obměna:

Žáci mohou k názvu dané stavby říct, do jakého státu stavbu přiřadí.

Reflexe:

Dělalo vám problém pojmenovat nějakou stavbu?

Viděli jste nějakou stavbu na vlastní oči?

Chtěli byste se na nějakou stavbu podívat?

Zdroj: autorka

Kartičky ke hře Já mám, kdo má:

- vytisknout podle počtu skupinek, pro delší životnost zalaminovat;
- dvě kartičky navíc na rozšíření.

Já mám

Kdo má

Eiffelovu věž?

Já mám

Kdo má

Operu v Sydney?

Já mám

Kdo má

Šikmou věž?

Já mám

Kdo má

Big Ben?

Já mám

Kdo má

Koloseum?

Já mám

Kdo má

Sfingu?

Já mám

Kdo má

Sochu svobody?

Já mám

Kdo má

Moai?

Já mám

Kdo má

Já mám

Kdo má

Zdroj obrázků – <https://pixabay.com/>

Licence: Creative Commons

Země staveb pro kontrolu

Eiffelova věž	Francie
Opera v Sydney	Austrálie
Šikmá věž	Itálie
Big Ben	Anglie
Koloseum	Itálie
Sfinga	Egypt
Socha svobody	Amerika
Moai	Velikonoční ostrov

Znám svá práva

Průřezové téma: Výchova demokratického občana

Téma: práva a povinnosti

Ročník: 3. – 5.

Doba trvání: 20–40 minut

Pomůcky: kartičky s právy

Metoda výuky: dialog, diskuze, myšlenková mapa

Forma výuky: skupinová, hromadná

Cíl:

- Žáci se dokáží správně vyjádřit.
- Žáci zvládnou obhájit své názory.
- Učí se tolerovat názory druhých a přijímat je.

Popis:

Ve dvojici si žáci vyberou z nabídky práv tři, které se jim zdají jako nejdůležitější. Ke každému právu napíší, z jakého důvodu je právě toto právo pro ně to nejdůležitější. Následuje diskuze ve spojených dvojicích, tedy skupinkách po čtyřech.

Reflexe:

Myšlenková mapa s právy a důvody dětí.

Kartičky s právy

- Napsat na tabuli a děti si vybírají.
- Můžeme vytisknout a každé dvojici dát, aby si vybrala.

Všichni jsou stejně důležití.	Mám právo na život.	Mám právo na vlastní jméno.
Mám právo na svou vlast.	Mám právo na domov.	Mám právo žít v rodině.
Nikdo mi nesmí ubližovat.	Mám právo mít své kamarády.	Mám právo učit se, vzdělávat.
Mám právo na svůj vlastní názor	Mám právo na život bez hladu.	Mám právo na pomoc v nemoci.
Mám právo na bezpečí.	Mám právo na volný čas.	Mám právo rozvíjet svoje zájmy a nadání

Inspirace: STAŇKOVÁ, B. a kol. (2014). *Výchova demokratického občana II*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-095-6.

Mám i své povinnosti

Průřezové téma: Výchova demokratického občana

Téma: práva a povinnosti

Ročník: 3. – 5.

Doba trvání: 20–40 minut

Pomůcky: rekvizity

Metoda výuky: dramatizace, diskuze

Forma výuky: skupinová

Cíl:

- Žáci si uvědomí své povinnosti.
- Žáci si dokáží obhájit svůj názor.
- Žáci zvládnou zahrát roli.

Popis:

Žáci utvoří skupinky. Každá skupinka si zvolí nějakou povinnost. Ideální je, pokud skupinky řeknou, jakou povinnost si vybraly, aby nedošlo k tomu, že se nějaká povinnost bude opakovat. Skupinkám dáme čas na to, aby si o povinnosti popovídaly a podiskutovaly. Každá skupinka potom zdramatizuje vybranou povinnost. Necháme na dětech, aby si zvolily, zdali budou hrát, co se stane, když povinnosti neplní, nebo co se stane, když povinnosti plní.

Reflexe:

Co jste si ze scének odnesli?

Viděli jste ve scénkách někoho?

Souhlasíte se zahránými scénkami?

Zdroj: autorka

Naše volby

Průřezové téma: Výchova demokratického občana

Téma: demokratické volby

Ročník: 5.

Doba trvání: 3 vyučovací hodiny

Metoda výuky: projektová

Cíl:

- Žáci si uvědomí proces voleb.
- Žáci budou respektovat názory ostatních.
- Žáci zvládnou prosadit svůj názor a myšlenky.

Evokace

Doba: 10 minut

Metoda: brainstorming

Forma: hromadná

Popis:

Žáci se snaží říct vše co je napadne, když se řekne slovo volby, volit. Vše zapisujeme na tabuli, aby děti všechno viděly a měly před očima.

Metoda: diskuze

Forma: hromadná

Popis:

Říkali vám někdy rodiče, jak volby probíhají a co je potřeba?

Diskutujeme o tom, co je všechno potřeba pro volby (občanský průkaz, kandidáti, urna).

Uvědomění si

Občanský průkaz

Doba: 30–45 minut

Forma: hromadná

Metoda: samostatné tvoření

Pomůcky: čtvrtka A6, pastelky, interaktivní tabule

Popis:

Žáci si vytvoří svůj vlastní občanský průkaz. Na interaktivní tabuli promítneme vzor občanského průkazu a děti seznámíme s tím, jaké náležitosti tam musí být. Žáci se pustí do práce.

Naši kandidáti

Doba: 45 minut

Forma: skupinová

Metoda: samostatná práce

Pomůcky: papír, tužka, pastelky

Popis:

Žáci se rozdělí do skupinek. Každá skupinka bude mít za úkol vymyslet si svého kandidáta. Měli by vymyslet jméno a napsat, jaké má vlastnosti, jaké změny by ve třídě nastolil a proč zrovna jeho bychom měli volit. Kandidát může být žena i muž. Na závěr

mohou skupinky nakreslit podobiznu kandidáta. Skupinky kandidáty před třídou představí.

Volby

Doba: 30 minut

Forma: hromadná

Metoda: demonstrace

Pomůcky: kousek papíru, tužka

Popis:

Žáci na papírek napíší kandidáta, kterého vybrali v rámci prezentací všech skupinek, a který se jim líbil nejvíce. V rámci demonstrace voleb vhodí všichni svůj hlas do připravené urny. Učitel poté hlasy čte a zaznamenává průběh voleb na tabuli.

Reflexe

Doba: 10 minut

Forma: hromadná

Metoda: diskuze

Popis:

Žákům klademe otázky. Žáci odpovídají a diskutují.

Z jakého důvodu si myslíte, že vyhrál právě tento kandidát?

Čekali jste tento výsledek?

Co byste doporučili ostatním kandidátům pro příští volby?

Zdroj: autorka

Dobrodružství vodní kapičky Aničky

Průřezové téma: Environmentální výchova

Téma: voda

Ročník: 2. – 5.

Doba trvání: 15–30 minut

Pomůcky: pracovní list, pastelky

Metoda výuky: práce s pracovním listem, dramatizace

Forma výuky: hromadná

Cíl:

- Žáci si pomocí příběhu uvědomí koloběh vody v přírodě.
- Žáci podle příběhu zvládnou příběh předvést.

Popis:

Každému žákovi dáme jeden pracovní list. Společně si přečteme příběh o kapičce Aničce.

Žáci budou mít poté nějaký čas namalovat cestu kapičky tak, jak se dočetli v příběhu.

Obměna:

Žáci místo malování mohou příběh ztvárnit pomocí dramatizace.

Reflexe:

Na tabuli napíšeme dvě otázky. Žáci si otázku přečtou, a pod ní každý nakreslí příslušného smajlíka, podle svého uvážení. Otázku může vyučující zvolit podle pozorování práce dětí.

Dobrodružství kapičky Aničky

Kdysi dávno, vysoko nad jedním malým městečkem nedaleko od toho tvého, se vznášela na obláčku jedna malá nadšená vodní kapka Anička čekající na svůj pád. Anička seděla s přáteli vysoko v oblacích, vyprávěla jim příběhy a rostla stále víc a víc, až nakonec byla tak těžká, že se už nemohla vznášet déle. Začala padat k zemi. Padala dozadu a dopředu, dělala kotrmelce ve vzduchu. To byla Aniččina nejoblíbenější část její cesty po světě. Věděla, že za krátkou chvíli přistane na

novém, vzrušujícím místě někde ve velikém světě tam dole. Myšlenky se jí rychle honily hlavou, když si vzpomněla na všechna ta fantastická místa, kde byla předtím.

Jednou přistála v Japonsku a pomáhala zemědělcům zalévat jejich rýžová pole. Jindy upadla do hluboké studny, kde sledovala, jak děti hází dolů lesklé mince a říkají speciální přání, která doufají, že se splní. Dokonce jednou přistála i ve vysoce se tyčících Himalájích, kde se okamžitě proměnila ve sních.

Často si přála, aby mohla navštívit oblasti Velkých jezer v Severní Americe nebo řítící se vody řeky Amazonky obklopené krásným výhledem a poslouchat zvuky v jihoamerických deštných pralesích. Když její myšlenky znovu zabloudily do jiného zajímavého místa na zemi, uvědomila si, že je skoro v cíli. Nakonec byla Anička dost blízko na to, aby viděla zemi pod sebou...

Namaluj cestu kolem světa, kterou kapička absolvovala na druhou stranu listu.

Napiš, jak se nazývá tento proces.

Inspirace:

MARKOVÁ, P. a kol. (2012). Voda: Učební celky pro 1. a 2. stupeň ZŠ a SŠ. [online]. *Metodika pro učitele a přílohy*. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: https://ekoskola.cz/_files/userfiles/Materialy/4-Voda.pdf.

Text převzat, obrázek kapičky:

MARKOVÁ, P. a kol. (2012). Voda: Učební celky pro 1. a 2. stupeň ZŠ a SŠ. [online]. *Metodika pro učitele a přílohy*. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: https://ekoskola.cz/_files/userfiles/Materialy/4-Voda.pdf.

Zdroj obrázku: <https://pixabay.com/>

Licence: Creative Commons

Znám skupenství vody

Průřezové téma: Environmentální výchova

Téma: voda

Ročník: 3. – 5.

Doba trvání: 30 minut

Pomůcky: pracovní list

Metoda výuky: práce s pracovním listem, teploměr

Forma výuky: skupinová

Cíl:

- Žáci si utřídí své dosavadní vědomosti.
- Žáci budou respektovat názory ostatních.
- Žáci zvládnou pracovat ve skupinkách.

Popis:

Žáky rozdělíme do skupinek a každé dáme pracovní list. Žáci společně vyplní.

Reflexe:

Pomocí metody teploměru necháme děti hodnotit. Nula je, když si dřepnou. Pokud budou stát, je to sto. Tím, do jaké pozice se postaví, vyjádří svůj názor.

Možné otázky:

Jak se ti pracovalo ve skupince?

Přispěl jsi do vyplňování hodně?

Dozvěděl jsi se něco nového?

Pracovní list

Voda se může objevit ve třech skupenství.

Doplň k obrázku název skupenství.

Charakterizuj jednotlivá skupenství a napiš.

Napiš, kde všude jsi jednotlivá skupenství viděl.

Inspirace:

MARKOVÁ, P. a kol. (2012). Voda: Učební celky pro 1. a 2. stupeň ZŠ a SŠ. [online]. *Metodika pro učitele a přílohy*. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: https://ekoskola.cz/_files/userfiles/Materialy/4-Voda.pdf.

Zdroj obrázků: <https://pixabay.com/>

Licence: Creative Commons

Pohádky a hudba

Průřezové téma: Multikulturní výchova

Ročník: 4. – 5.

Doba trvání: 2 vyučovací hodiny

Forma výuky: projektová

Cíl:

- Žáci se seznámí s Petrem Iljičem Čajkovským.
- Žáci se seznámí s Ruskem.
- Žáci si uvědomí rozdíly mezi Českou republikou a Ruskem.
- Žáci si uvědomí tvorbu skladatele.
- Žáci na základě ukázky a tvořivosti vytvoří ilustraci.
- Žáci využijí svoji tvořivost.

Evokace

Doba: 5 minut

Metoda: diskuze

Forma: hromadná

Popis

Klademe otázky. Žáci se snaží odpovídat a vzájemně diskutovat.

Znáte Rusko?

Byl tam z vás už někdo?

Jak se podle vás Rusko od naší republiky liší?

Uvědomění si

Petr Iljič Čajkovskij a Rusko

Doba: 40 minut

Forma výuky: skupinová, hromadná

Metoda výuky: práce s pracovním listem, vyhledávání, diskuze

Pomůcky: počítač, pracovní list

Popis:

Žáky rozdělíme do skupinek. Každá skupinka dostane pracovní list a sedne si k počítači. Pomocí vyhledávání na internetu si najdou všechny informace v pracovním listě a další zajímavé informace o osobnosti. Dále musí žáci vyhledat informace o Rusku. Opět hledané informace budou mít žáci na pracovním listě a podle nich hledají. Mohou si najít další zajímavé informace

Pracovní list

Vyhledej dané informace.

Petr Iljič Čajkovskij

Narození:

Co dělal:

Tvorba:

Kde žil:

Další zajímavosti:

Rusko

Velikost, obyvatelé:

Jazyk:

Hlavní město:

Stavby, architektura:

Hlavní město:

Sport:

Kuchyně:

Další zajímavosti:

Louskáček

Doba: 40 minut

Forma výuky: hromadná

Metoda výuky: poslech, diskuze

Pomůcky: internet, papír

Popis:

Děti seznámíme s operou Louskáček. Přečteme jim, o čem opera je. Dětem pustíme ukázkou z opery. První část z druhého dějství (Jak princ bojuje s myší armádou.). Délku ukázky zvolíme podle žáků ve třídě. Žákům po prvním poslechu řekneme, o jakou ukázkou se jedná, z jaké části a na papír musí zaznamenat danou část z opery. Musí vycházet nejen z toho co uslyší z nahrávky, ale také z vyprávění. Děti mohou začít tvořit. Pustíme stejnou ukázkou ještě jednou. Techniku zvolíme podle svého uvážení.

Reflexe

Doba: 5 minut

Metoda: diskuze

Forma: hromadná

Popis:

Žákům klademe otázky a žáci diskutují a odpovídají.

Jak na vás Čajkovskij působil?

Co všechno dokázal?

Jací obyvatelé žijí v Rusku?

Jaké zajímavosti jste objevili?

Jak se ti pracovalo?

Bylo to pro tebe náročné?

Jak se liší česká pohádka od ruské?

Text děje: <http://www.operabalet.cz/?page=txt&id=5298>

Zvuková ukázkou:

https://www.youtube.com/watch?v=7U_gpW1J4LM (21:25 – 24:19)

Inspirace: *Multikulturní výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-75-6.

Zdroj obrázku: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/61773-petr-iljic-cajkovskij.html>.

Život dětí v jiné zemi

Průřezové téma: Multikulturní výchova

Ročník: 3. – 5.

Doba trvání: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: papír, tužka

Metoda výuky: dramatizace

Forma výuky: skupinová

Cíl:

- Uvědomění si rozdílů života dětí v různých zemích.
- Žáci se kreativně vyjádří.
- Žáci respektují názory ostatních.

Popis:

Žáky seznámíme se Zambií a rozdělíme do skupinek. Každá skupinka bude mít za úkol se domluvit a zahrát svůj typický školní den. Poté žákům přečteme typický den holčičky v Zambii.

Reflexe:

Překvapilo vás něco?

Jak se vám pracovalo ve skupinkách?

Jak je to odlišné u nás a v Zambii?

Text:

převzato z: *Multikulturní výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-75-6.

Ráno vstávám v 6 hodin, pomůžu doma s úklidem, umývám nádobí nebo zametám. Po snídani pomáhám babičce nebo dědečkovi. Na oběd chodím do školy. Chodím tam dřív, abych si mohla povídat s kamarádkami. Po obědě mám školu. Do školy chodí hodně dětí a je tam málo učitelů, proto chodí někteří na dopolední vyučování a jiní na odpolední vyučování. Po škole jdeme někdy se spolužačkami na hřiště si hrát nebo jdu domů. Po večeri si povídáme se sourozenci, babičkou a dědečkem, co se komu přihodilo během den. Pak jdu spát.

Inspirace: *Multikulturní výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-75-6.

Jak na mě působí reklama

Průřezové téma: Mediální výchova

Téma: vnímání autora mediálních sdělení

Ročník: 4. – 5.

Doba trvání: 20–30 minut

Pomůcky: počítač, internet, papír, tužka

Metoda výuky: diskuze

Forma výuky: skupinová

Cíl:

- Žáci si uvědomí základní prostředky reklamy.
- Žáci se naučí hledat základní prostředky reklamy.
- Žáci budou respektovat názory ostatních.

Popis:

Žáky rozdělíme do skupinek. Každá skupinka bude mít papír a tužku. Postupně budeme pouštět reklamy. Žáci musí bedlivě sledovat a poslouchat. Mají za úkol si zapamatovat co nejvíce detailů. Po ukázkách dostanou sedm hesel (hudba, vtip, estetika, emoce, postavy, místo, hlavní motto), ke kterým si mají psát poznámky vztahující se k videím a

diskutovat o nich. Hesla souvisí se základními prostředky reklamy, žáci by tedy měli prostředky v reklamě najít.

Reflexe:

Koupili byste si danou věc?

Čím byly reklamy zajímavé?

Viděli jste nějakou velice zajímavou reklamu?

Odkazy na reklamy:

<https://www.youtube.com/watch?v=VCBd2ram8Dc> – očkování

<https://www.youtube.com/watch?v=Z2SjAtY6wUU&list=PLNT7UBODzusX9-xo3bL6Nkc39HJIiirN> – tablety (T-mobile)

Zdroj: autorka

Tvoříme reklamu

Průřezové téma: Mediální výchova

Téma: tvorba mediálního sdělení

Ročník: 4. – 5.

Doba trvání: 2 vyučovací hodiny

Pomůcky: pracovní list, počítač

Metoda výuky: projekt

Forma výuky: skupinová

Cíl:

- Žáci si uvědomí, jaké má reklama kladné a záporné vlastnosti.
- Žáci si uvědomí, jak nás reklama může ovlivnit
- Žáci si zkusí pracovat se sloganem.

Evokace

Co je reklama?

Doba: 10 minut

Metoda: diskuze, brainstorming

Forma: hromadná

Popis:

Začneme otázkami a diskuzí. Co je to reklama? Kde reklamu můžeme vidět, nebo slyšet? Co je to slogan? Jak nás reklama může ovlivnit? Jaké mohou být kladné důsledky reklamy? Jaké mohou být záporné důsledky reklamy? Nad těmito otázkami budeme diskutovat. Následuje brainstorming na otázku, jaké by měla mít vlastnosti reklama? Zapisujeme na tabuli.

Uvědomění si

Rozliším reklamy

Doba: 20–30 minut

Metoda: práce s pracovním listem

Forma: skupinová

Pomůcky: pracovní list

Popis:

Žáky rozdělíme do skupinek. Každá skupinka dostane jeden pracovní list a ten se pokusí vyplnit. Můžeme volit variantu takovou, že s žáky pracovní list po vyplnění projdeme a budeme diskutovat, nebo kontrolovat nebudeme a rovnou přejdeme na další aktivitu.

Moje reklama

Doba: 45 minut

Metoda: samostatná práce

Forma: skupinová

Pomůcky: počítač

Popis:

Žáci si v grafickém editoru vytvoří vlastní reklamu na jakékoliv téma dle vlastního uvážení. V práci by se měl určitě objevit obrázek, název produktu, slogan, popisek. Vše necháme na dětech.

Obměna:

Metoda: dramatizace

Forma: skupinová

Žáci si mohou místo tvoření zkusit zahrát ve skupinkách reklamu na vybraný produkt.

Reflexe

Doba: 5–10 minut

Metoda: diskuze

Forma: skupinová

Popis:

Skupinky si navzájem představí své výtvary. Společně nad výtvary diskutujeme.

Námět: *Mediální výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-74-9.

Pracovní list:

Inspirace, obrázek: *Mediální výchova*. (2011). Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-74-9.

Prohlédni si a přečti následující reklamy a pak odpověz na otázky.

DĚTSKÝ LETNÍ TÁBOR Základní škola v Mělníku pořádá pro děti od 6 do 15 let putovní tábor po Jižních Čechách informace na tel.: 324 676 211 reklama č. 1	OPRAVY A PRODEJ šicích strojů všech značek 3× v regionu Mělník – tel. 314 566 732 Neratovice – tel. Kralupy n. Vlt. – tel. 342 451 908 reklama č. 2
	stavební firma GS STAV přijme K osobnímu jednání se dostavte 23. 10. 2006. reklama č. 3

- Jaká důležitá informace chybí v reklamě č.2?

- Jaké důležité informace chybí v reklamě č.3?

- Která ze tří reklam oslovuje žáka základní školy a proč?

Zamysli se na tím, co bys chtěl prodávat nebo jakou službu bys chtěl nabízet, a vymysli slogan pro svou reklamu.
